

**KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL, 46**

**A MUNKAERŐ-FELMÉRÉS MÓDSZERTANA  
2006**

**Budapest, 2006**

© Központi Statisztikai Hivatal, 2006

ISSN 0231-0554

**Készült**  
**a Központi Statisztikai Hivatal**  
**Életszínvonal- és emberierőforrás-statisztikai főosztályának**  
**Munkaügy-statisztikai osztályán**

**Főosztályvezető:**  
dr. Lakatos Judit

**Osztályvezető:**  
Lindnerné dr. Eperjesi Erzsébet

**Összeállította:**  
Földesi Erika  
Főző Judit  
Mihályffy László  
Pozsonyi Dóra  
Váradi Rita

A kiadvány megrendelhető:  
a KSH Statisztikai szolgáltatások osztályán, 1024 Budapest II., Keleti Károly u. 5–7.  
Telefon: 345-6570, fax: (36-1) 345-6699  
E-mail: [marketing.ksh@office.ksh.hu](mailto:marketing.ksh@office.ksh.hu)

A kiadvány megvásárolható:  
a KSH Statisztikai Szakkönyvesboltjában, 1024 Budapest II., Keleti Károly u. 10.  
Telefon: (36-1) 212-4348,  
valamint a KSH helyi szerveinél  
Internet: [www.ksh.hu](http://www.ksh.hu)

Másodlagos publikálás csak KSH forrás megjelöléssel történhet!  
A kiadvány kialakítása egyedi, annak tördelési, grafikai, elrendezési és megjelenési  
megoldásai a KSH tulajdonát képezik.  
Ezek átvétele, alkalmazása esetén a KSH engedélyét kell kérni.

# Tartalom

|  |    |
|--|----|
| 1. A MAGYAR MUNKAERŐ-FELMÉRÉS KIALAKULÁSA.....                                 | 3  |
| 2. A MUNKAERŐ-FELMÉRÉS VONATKOZÁSI KÖRE ÉS GYAKORISÁGA.....                    | 4  |
| 2.1. Vonatkozási kör.....  | 4  |
| 2.1.1. A háztartás fogalma.....  | 4  |
| 2.2. A vonatkozási hét vagy referenciaidőszak.....                             | 5  |
| 3. A MUNKAERŐ-FELMÉRÉS FOGALMAI.....   | 6  |
| 3.1. A gazdasági aktivitás.....  | 6  |
| 3.2. Foglalkoztatottság.....   | 6  |
| 3.2.1. Az egyórás kritérium használatának indokai.....                         | 7  |
| 3.2.2. A jövedelmet biztosító munka fogalma.....                               | 7  |
| 3.2.3. Átmeneti távollét a munkából.....                                       | 8  |
| 3.2.4. Alulfoglalkoztatottak.....  | 9  |
| 3.2.5. Munkaidő.....   | 9  |
| 3.3. Munkanélküliség.....  | 10 |
| 3.3.1. A munkanélküliség fogalma.....  | 10 |
| 3.3.1.1. Az aktív munkakeresés kritériuma.....                                 | 10 |
| 3.3.1.2. A rendelkezésre állás kritériuma.....                                 | 11 |
| 3.3.2. Tartósan munkanélküliek.....  | 12 |
| 3.4. Gazdaságilag nem aktív népesség.....                                      | 12 |
| 3.4.1. Passzív munkanélküliek.....   | 12 |
| 3.5. A számított mutatók köre.....   | 13 |
| 4. MINTAVÉTEL.....   | 15 |
| 4.1. A minta kialakítása.....  | 15 |
| 4.1.1. A célsokaság, a mintavételi keret.....                                  | 15 |
| 4.1.2. A rétegek, lépcsők kialakítása.....                                     | 15 |
| 4.1.3. A kiválasztási arány.....   | 17 |
| 4.1.4. A mintanagyság alakulása a különböző időszakokban.....                  | 18 |
| 4.1.5. A címkiválasztás.....   | 19 |
| 4.2. Az adatszolgáltatói kör frissítése, a minta rotációja.....                | 20 |
| 4.3. A mintából történő becslés.....   | 20 |
| 4.3.1. Teljeskörűsítés, súlyozás.....  | 20 |
| 4.3.2. Korrekció, kalibrálás.....  | 21 |
| 4.4. A minta helyességének, pontosságának és megbízhatóságának vizsgálata..... | 23 |
| 4.4.1. A munkaerő-felmérés adatainak mintavételi hibája.....                   | 23 |
| 5. SZEZONÁLIS KIIGAZÍTÁS.....  | 25 |
| 5.1. A szezonális kiigazítás.....  | 25 |
| 6. ADATFELVÉTEL TERVEZÉSE.....   | 26 |
| 6.1. A kérdőív.....  | 26 |
| 6.1.1. A 2006-ban hatályos kérdőív alapján nyerhető főbb információk.....      | 26 |
| 7. AZ ADATFELVÉTEL FOLYAMATA.....  | 29 |
| 7.1. Az összeírás.....   | 29 |
| 7.2. Az adatok kódolása.....   | 29 |
| 7.3. Adatbevitel.....  | 29 |
| 7.4. Adatfeldolgozás.....  | 30 |
| 7.5. Adatvédelem.....  | 30 |

|   |    |
|---|----|
| 7.6. A felkeresés sikeressége, a meghiúsulás .....                                | 30 |
| 7.6.1. A felkeresések jellemzői.....  | 30 |
| 7.6.2. A meghiúsulás .....  | 31 |
| 8. ADATKÖZLÉS, TÁJÉKOZTATÁS .....   | 34 |
| 9. FÜGGELÉK .....   | 35 |
| 9.1. Kiegészítő felvételek .....  | 35 |
| 9.2. A munkaerő-felmérésnél alkalmazott osztályozási rendszerek.....              | 36 |
| 9.2.1. A gazdasági tevékenységek egységes ágazati osztályozási rendszere .....    | 36 |
| 9.2.2. A foglalkozások egységes osztályozási rendszere .....                      | 36 |
| 9.2.3. A foglalkozási viszony (státus) osztályozási rendszere.....                | 37 |
| 9.2.4. A legmagasabb iskolai végzettség.....                                      | 39 |
| 9.2.5. Képzettségek egységes osztályozási rendszere .....                         | 41 |
| 9.2.6. Területi osztályozás .....   | 41 |
| 10. JOGSZABÁLYI HÁTTER .....  | 43 |
| 10.1. Az Európai Unió Tanácsa rendelete a munkaerő-felmérés megszervezéséről..... | 43 |
| 11. KÉRDŐÍVEK.....  | 49 |
| 12. MELLÉKLET .....   | 65 |
| 12.1. A MEF-adatok felhasználásával készült fontosabb kiadványok.....             | 65 |
| 12.2. A KSH módszertani kiadványsorozataiban eddig megjelent kötetek.....         | 66 |

# 1. A MAGYAR MUNKAERŐ-FELMÉRÉS KIALAKULÁSA

A 90-es években a gazdasági társadalmi rendszerváltással egyidőben a munkanélküliség megjelenése és a gazdaságilag inaktív népesség számának ugrásszerű növekedése szükségessé tette a népesség gazdasági aktivitási kategóriák szerinti számbavételét. A tényleges munkaerőpiac kialakulásával felértékelődtek a foglalkoztatással kapcsolatos információk, ennek az új kihívásnak az intézmények adatszolgáltatására épülő létszámstatisztika már egyre kevésbé tudott megfelelni. Jóllehet a munkanélküliség szintjének mérésére a '80-as évek végétől kiépült a foglalkoztatási törvény előírásainak megfelelő, adminisztratív nyilvántartásokon alapuló regisztrációs munkanélküli-statisztika, ez azonban csak erre az egy aktivitási kategóriára vonatkozó információkat gyűjtötte, és nem adott átfogó képet a munkaerőpiac állapotáról. Olyan adatgyűjtési rendszer kiépítése vált szükségessé, mely

- a népszámláláshoz, illetve a munkaerőméréshez hasonlóan az összes munkaerő-piaci kategóriát átfogja;
- gyakorisága megfelelő ahhoz, hogy a munkaerő-piaci változásokat nyomon kövesse.

A piacgazdaságokban, ahol a munkanélküliség a gazdaság kísérő jelensége, ez az igény lényegesen előbb jelentkezett. Számos országban kiépült egy olyan háztartási kikerdezésen alapuló adatgyűjtési rendszer, amely kielégítette az előbbi követelményeket. Ezen adatgyűjtések őseinek az Amerikai Egyesült Államokban kidolgozott felmérés, a *Current Population Survey (CPS)* tekinthető. A '80-as években új lendületet kapott a módszertani, fogalmi rendszer harmonizálására irányuló törekvés is, amely a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal (*International Labour Office, ILO*) vezetésével zajlott. Az ILO ajánlásai alapján kidolgozott fogalmi rendszer lehetővé tette a foglalkoztatottság és a munkanélküliség alakulásának a mindenkori munkaügyi szabályozástól, illetve annak változásától független megfigyelését, a korrekt nemzetközi összehasonlítást, ugyanakkor bizonyos fokú szabadságot is enged a nemzeti sajátosságok érvényesülésére. A Központi Statisztikai Hivatal 1992-ben vezette be a munkaerő-felmérést (*Labour Force Survey*), amely alkalmas a foglalkoztatás és munkanélküliség konzisztens mérésére. Azóta ez a felvétel a foglalkoztatási és a gazdasági aktivitási információk legfontosabb forrása. Ezzel a felvétellel lehetővé vált a munkában lévők és a munkával nem rendelkezők jellemzőinek jobb megismerése, és az eredmények felhasználása a kutatásokban, a foglalkoztatáspolitikai alakításában. Ugyanakkor mód nyílt a magyar viszonyok összehasonlítására más országok helyzetével, hiszen a világ számos országában évtizedek óta végeznek lakossági felvételen alapuló adatgyűjtést. Azon túl, hogy az alapfelvétel illeszkedik a nemzetközi statisztikai rendszerhez, jelentőségét növeli, hogy lehetőséget teremtett a gazdasági aktivitással összefüggő részterületek mélyebb elemzésére is, kapcsolódó kiegészítő felvételek lebonyolításával. Az uniós csatlakozással a munkaerő-felmérés maximálisan figyelembe veszi a közösségi munkaerő-felmérésre vonatkozó előírásokat. A felvétel egyébként a legmagasabb fokon harmonizált felvétel az Unióban a társadalom-statisztikai felvételek közül. Az, hogy a magyar munkaerő-felmérés szinte teljesen harmonizált a közösségihez, nagymértékben elősegíti a régi és az új tagországokkal való munkaerő-piaci összehasonlításokat.

## 2. A MUNKAERŐ-FELMÉRÉS VONATKOZÁSI KÖRE ÉS GYAKORISÁGA

### 2.1. Vonatkozási kör

A felvétel a **magánháztartásokban élő népességre** terjed ki. A demográfiai kérdések a háztartás összes tagjára, a gazdasági aktivitásra vonatkozó kérdésblokk pedig csak a 15–74 évesekre vonatkozik.

Az ILO-ajánlás a 15 éves és ennél idősebb lakosság gazdasági aktivitásának vizsgálatát javasolja, függetlenül az országonként eltérő szabályozástól. Magyarországon a munkavállalási kor alsó határa a betöltött 16. életév. A gyakorlatban azonban – miután a fiatalok nagyrésze, több mint 12 évet tölt az iskolarendszerben, ezáltal a tanulási idő meghosszabbodása, továbbá a 18 éves korra felemelt iskolakötelezettség miatt – a 18 évesnél fiatalabbak csak szórványosan, illetve csak alkalmilag vannak jelen a munkaerőpiacon. A felső korhatár megállapításakor a hivatal a skandináv országok gyakorlatát követte, miután Magyarországon is 70 év felett a munkaerő-piaci jelenlét marginális, így indokolt a felső korhatár alkalmazása. Ezáltal a felvétel költségei is kisebbek, és egyben az idős háztartások mentesülnek a felvételben való részvétellel járó terhek alól.

#### 2.1.1. A háztartás fogalma

A felvétel alapegysége a lakóegység, illetve az ott található nem intézményi háztartás. A **háztartás** azon személyek közössége, akik folyamatos életviteli költségeiket részben, vagy egészben közösen viselik, azaz egyazon jövedelmi és fogyasztói közösség tagjai. A rokoni kapcsolatok, illetve az adminisztratív ismérvek – a lakásbejelentés – ebből a szempontból másodlagosak.

A háztartás tagjai közé tartoznak azok a személyek, akik a vonatkozási héten életvitelszerűen a lakásban laknak, így azok is, akik:

- a vonatkozási héten üdülés, látogatás vagy kórházi ápolás miatt voltak távol;
- a más helységben vagy külföldön dolgozók, ha azok időről időre hazatérnek, és a háztartás jövedelméhez keresetükkel hozzájárulnak;
- a távollevő (albérletben, rokonoknál, kollégiumban lakó) tanulók, ha anyagi ellátásukról elsődlegesen az adatszolgáltató háztartás gondoskodik;
- a háztartással együttélő szerződéses eltartottak;
- a háztartással együttélő állami gondoskodás alatt állók.

A háztartás tagjaivá történő minősítés független az állampolgárságtól.

Nem tartoznak a háztartás tagjai közé:

- azok a családtagok, akik jövedelmükből önállóan gazdálkodnak, vagyis nem tartoznak a háztartás fogyasztói közösségéhez;
- azok a szerződéses eltartottak, akiknek ellátásához a háztartás csak anyagilag járul hozzá;

- azok a személyek, akik a vonatkozási héten csak átmenetileg – pl. rokonlátogatás céljából – tartózkodnak az adott háztartásnál;
- azok, akik tanulás vagy munkavégzés miatt szíveségből (nem albérlőként) laknak az adatszolgáltató háztartásnál, de ellátásukról nem ez a háztartás, hanem máshol élő családjuk gondoskodik;
- azok a személyek, akik tanulás vagy munkavállalás miatt huzamosan külföldön tartózkodnak, és nem részesei a háztartás fogyasztásának, illetve keresetükkel nem járulnak hozzá a háztartás jövedelméhez;
- a szabadságvesztésüket töltő személyek;
- a lakásban lakó társbérlők, albérlők, ágybérlők, háztartási alkalmazottak.

A háztartás állhat egy vagy több családból és az azokkal közös háztartásban élő rokon, vagy nem rokon személyekből, de közös háztartásban élhetnek családot nem képező személyek is. Egyetlen személy „egyedülálló” háztartást alkot.

## **2.2. A vonatkozási hét vagy referenciaidőszak**

1992 és 2002 között az adatfelvételre minden hónapban a 19. napot magában foglaló héten került sor a megelőző hétre vonatkozóan, vagyis minden hónapban egy kitüntetett referenciahét volt. Ezt követően 2003 és 2005 között a kikérdezést minden hónap 7. napját követő első hétfőtől kezdődő három héten kellett végrehajtani a kikérdezés hetét megelőző hét munkaerő-piaci állapotát felmérve (a hetet hétfőtől vasárnapig számítva). Jelenleg az adatgyűjtést az adott címeken a hónap folyamán folyamatosan kell lebonyolítani a kikérdezés hetét megelőző hétre – az ún. referencia hétre – vonatkozóan.

A kérdések többsége a referenciahétre vonatkozik, ha a kérdésben nem szerepel az időszak megjelölése. Nem az előző hétre, hanem az előző négyhetes időszakra vonatkozik a munkakeresési, az oktatási, továbbképzési kérdés, míg a rendelkezésre állás a következő két hétre vonatkozóan kerül megkérdezésre.

## 3. A MUNKAERŐ-FELMÉRÉS FOGALMAI

### 3.1. A gazdasági aktivitás

A 15–74 éves népesség a vonatkozási héten végzett tevékenysége<sup>1</sup> alapján az alábbi két csoportba sorolható:

- **gazdaságilag aktív népesség** (rendelkezésre álló munkaerő, illetve munkaerő-kínálat);
- **gazdaságilag nem aktív (inaktív) népesség**.

**Gazdaságilag aktív népesség:** a népesség azon része, amelyik munkavállalóként vagy munkakeresőként megjelenik a munkaerőpiacon, azaz **a foglalkoztatottak és a munkanélküliek**.

**Gazdaságilag inaktív népesség:** akik nem tartoznak sem a foglalkoztatottak, sem a munkanélküliek körébe.

A munkaerő-felmérés a gazdasági aktivitás fogalmait a nemzetközi ajánlásokban szereplő definícióknak megfelelően használja, így a felvétel eredményei nemzetközileg összehasonlíthatók. A 15–74 éves népesség osztályozásánál – az ILO-ajánlásoknak megfelelően – a következő prioritások érvényesülnek: elsőbbséget kap a foglalkoztatottság a munkanélküliséggel, a munkanélküliség pedig a gazdasági inaktivitással szemben. Vagyis, aki a vonatkozási héten legalább egy órát dolgozott, de ugyanakkor keresett másik munkát, az foglalkoztatott, míg a munkát kereső tanuló munkanélküli lesz. A munkanélküli minősítés kizárja a munkavégzést.

### 3.2. Foglalkoztatottság

A nemzetközi ajánlásokat követve a munkaerő-felmérés alapján **foglalkoztatottnak tekinthető mindenki, aki a vonatkozási héten legalább egyórányi, jövedelmet biztosító munkát végzett (egyórás kritérium), vagy rendszeres munkájától csak átmenetileg volt távol**.

A felvétel szempontjából közömbös, hogy a jövedelmet biztosító munka milyen jogi keretekben zajlik.

A munkaerő-felmérésre vonatkozó Eurostat-ajánlások alapján a sorkatonák – mint az intézeti népesség része, – nem tartoznak a felvétel körébe. 2002 III. negyedévig a nemzeti számlák (ESA95) fogalmi rendszerének megfelelően a munkaerő-felmérés foglalkoztatotti adatai a sorkatonák adminisztratív forrásból származó létszámadataival korrigálásra kerültek. 2002 IV. negyedétől az Eurostat-ajánlásoknak megfelelően a munkaerő-felmérésből származó foglalkoztatotti létszám már nem tartalmazza

---

<sup>1</sup> A gazdasági aktivitás szempontjából mérhető tevékenységek azok, melyek hozzájárulnak a nemzeti össztermék előállításához. Ezen tevékenységek közé a piaci jellegű termelés és szolgáltatások tartoznak.

a sorkatonákat, a kötelező sorkatonai szolgálat 2004. évi eltörlésével ez a számbavételi probléma megszűnt.

A magyar munkaügy-statisztika fogalmi rendszerének megfelelően 1997-ig a **gyermekgondozási díjban (gyed) és gyermekgondozási segélyben (gyes) részesülők** a gazdaságilag aktív népesség kategóriába kerültek. 1995 novemberében Prágában az átalakuló országok számára megfogalmazott ajánlások szerint – melyet az ILO Munkaügyi Statisztikusok XVI. Nemzetközi Konferenciája 1999-ben fogadott el – a gyermekgondozással kapcsolatos ellátásokban részesülőket is a vonatkozási hétre jellemző tényleges tevékenységük alapján kell osztályozni. Ha tehát az e csoportba tartozók a vonatkozási héten munkát kerestek, és megfeleltek a munkanélküli kritériumának, akkor munkanélkülinek, ha dolgoztak, akkor foglalkoztatottnak, ha pedig egyik előbbi csoportba sem voltak sorolhatók, akkor inaktívnak minősülnek. A foglalkoztatottak, a gazdaságilag aktívak és a gazdaságilag nem aktívak száma 1997-ig mindkét fogalmi rendszer szerint publikálásra került, 1998-tól azonban csak a nemzetközi ajánlásoknak megfelelő csoportosításban szerepelnek az adatok a magyar publikációkban is.

### 3.2.1. Az egyórás kritérium használatának indokai

- így a foglalkoztatottságnak az adott országban létező valamennyi típusát figyelembe lehet venni;
- az országos szintű munkaerő-kereslet meghatározásánál, vagy a munkamennyiség felhasználásának mérését igénylő elemzéseknél (versenyképesség, termelékenység) megteremthető a kapcsolat a hozzáadott érték és a felhasznált munka mennyisége (ténylegesen teljesített munkaórák) között;
- a munkanélküliséget, mint a munkával rendelkezés teljes hiányát így lehet definiálni.

Gyakran éri ezt a foglalkoztatotti definíciót az a vád, hogy az, aki mindössze heti egy órát dolgozik nem tekinthető foglalkoztatottnak, ezért a mutató „túlbecsli” a foglalkoztatottak létszámát, hiszen a munkával tulajdonképpen nem rendelkezőket is a foglalkoztatottak közé sorolja. A magyar munkaerő-felmérésből származó adatok azt mutatják, hogy az egyórás kritérium nem jelent komoly torzítást a foglalkoztatottak számbavételénél. A heti 12 óránál rendszeresen kevesebbet dolgozók<sup>2</sup> aránya a foglalkoztatottakon belül átlagosan mintegy 0,3%-ra tehető.

### 3.2.2. A jövedelmet biztosító munka fogalma

**Munkának számít** az alkalmazottként, társas vállalkozás vagy szövetkezet tagjaként, alkalmi vagy idegymunkásként, egyéni vállalkozóként, bedolgozóként, segítő családtagként a háztartáshoz tartozó gazdaságban, vagy vállalkozásban végzett tevékenység, a megbízási szerződés vagy szóbeli megállapodás keretében végzett munka.

---

<sup>2</sup> a szokásos munkaidőt tekintve

**Gazdaságnak** csak azok a mezőgazdasági vállalkozások minősülnek a felvételben, amelyekben a megtermelt állati vagy növényi termékekből számottevő mennyiséget piaci értékesítésre szánnak. A „számottevő mennyiség” meghatározására történtek kísérletek, de a szakértők úgy ítélték meg, hogy ez elsősorban attól függ, hogy a gazdaságból származó jövedelem milyen mértékben járul hozzá a háztartás összjövedelméhez. Ennek mérése nem tartozik a felvétel hatáskörébe. A válaszadóra van bízva annak eldöntése, mit tekint számottevő mennyiségnek.

Jövedelmet biztosító munkánál a **jövedelem** lehet:

- pénzjövedelem: munkabér vagy vállalkozásból eredő haszon, függetlenül attól, hogy közvetlenül a munkavégzés után vagy későbbi időszakban realizálódik;
- természetbeni bér vagy juttatás;
- részesedés a háztartáshoz tartozó gazdaságból, vállalkozásból származó jövedelemből segítő családtagként végzett tevékenység alapján.

Mindazok, akik munkájukért a felsorolt ellenszolgáltatások bármelyikében részesülnek, **foglalkoztatottnak** minősülnek, ide értve az önállókat is, akik a vállalkozásukból eredő haszon reményében végeznek valamilyen tevékenységet.

**Nem számít jövedelmet biztosító munkának** (jövedelemtermelő tevékenységnek): a más háztartásnak vagy intézménynek ingyen nyújtott bármilyen segítség, társadalmi munka, kalákamunka, a saját ház, lakás építése, felújítása, javítása, a tanulmányokhoz kötődő szakmai gyakorlat keretében végzett munka (még akkor sem, ha azért valamilyen díjazást is kap az érintett), valamint a háztartásban, a ház körül végzett munka, beleértve a mezőgazdasági jellegű munkákat is, hacsak ez utóbbit nem jelentősebb értékesítési céllal végezték.

### 3.2.3. Átmeneti távollét a munkából

A foglalkoztatottak köre magában foglalja azokat a személyeket is, akik munkájuktól a vonatkozási időszakban átmenetileg távol voltak. Az átmeneti jelleg azt jelenti, hogy a dolgozó rendelkezik olyan munkával, amelyben korábban dolgozott, a referenciahéten felfüggesztette a munkavégzést, ám oda vissza fog térni. A visszatérés feltétele, hogy a munkáltatójával jogi kapcsolatban álljon, azaz szóbeli vagy írásbeli munkaszerződéssel vagy más biztosítékkal rendelkezzen arról, hogy meghatározott időn belül visszatérhet a munkájához. Nem szükséges feltétel viszont az, hogy a távollét időszakára fizetést kapjon (például fizetés nélküli szabadság esetén), ha a távollét 3 hónapnál rövidebb. Amennyibe viszont a kért több mint három hónapja van távol a munkájától és erre az időre a keresetének kevesebb mint felét kapja, úgy ő nem minősül foglalkoztatottnak. Ez egyben azt is jelenti, hogy ha a munkanélküliség kritériumainak megfelel, akkor munkanélküli, ha nem, akkor gazdaságilag inaktív. Az idénymunkát végzőket az idényen kívül – amennyiben más munkát nem vállalnak ez idő alatt – nem tekintjük munkával rendelkezőnek, ők tehát akkor nem foglalkoztatottak.

Az átmeneti távollét okai lehetnek:

- saját betegség, illetve beteg gyermeke ápolása;
- szülési szabadság;
- szabadság;
- többletmunkaidő szabadidővel történő ellentételezése;
- felmondási idő töltése;
- munkavégzést gátló időjárási viszonyok;
- kötetlen vagy változó idejű munkarend;
- a munkáltató átmenetileg szünetelteti a munkát gazdasági vagy technikai okból;
- munkaügyi vita (sztrájk);
- képzésben való részvétel (nem a szabadság terhére);
- egyéb esetek (pl. engedélyezett távollét).

### 3.2.4. Alulfoglalkoztatottak

Az **alulfoglalkoztatottságnak** két formája különböztethető meg: a látható (*visible*), amely a foglalkoztatottság elégtelenségét tükrözi, és a látens (*invisible*), mely az alacsony bérezésben, a szakképzettségénél alacsonyabb szintű foglalkoztatásban, alacsony termelékenységben stb. mutatkozik meg. A felvételen csak a látható alulfoglalkoztatottság statisztikai mérésére van lehetőség.

**Alulfoglalkoztatottnak** tekintjük mindazon foglalkoztatottakat:

- akiket a munkáltató gazdasági körülményei miatt nem tud teljes munkaidőben foglalkoztatni;
- akiknek van ugyan rendszeres, jövedelmet biztosító munkájuk, de a vonatkozási héten gazdasági okokra hivatkozva munkáltatójuk átmenetileg szüneteltette a munkát,

és egyben szeretnének többet dolgozni.

### 3.2.5. Munkaidő

A **szokásos (munkarend szerinti) munkaidő** fogalma az egy hétre általában jellemző munkaidőre vonatkozik. Szokásos munkaidő az a munkaóraszám, amennyire az alkalmazottnak a munkaszerződése szól, önállóan pedig az az idő, amennyire foglalkozása, üzletvitele folytatásához általában szüksége van. Kötetlen munkaidőben dolgozóknál, alkalmi munkásoknál, ha munkaidejük erősen ingadozik, a „nagyon változó” válasz kódolható. Egyes foglalkozásoknál az otthoni készenléti szolgálat napján (napjain) az általában szokásos munkaóra a mérvadó.

Ez az információ a vonatkozási héten ténylegesen dolgozóktól és a munkájuktól átmenetileg távol lévőkötől is kizárólag a főmunkára vonatkozóan kerül megkérdezésre akkor is, ha a kérdezett az adott héten csak a második munkájában dolgozott.

**A ténylegesen ledolgozott munkaidőbe** a főmunkában, és – amennyiben van – a második munkában (további munkaviszonyban) ledolgozott munkaidő egyaránt beletartozik.

A foglalkoztatottak között megkülönböztetünk **teljes munkaidőben és részmunkaidőben** dolgozókat. A munkaerő-felmérés 2000 óta kétféle elhatárolást is lehetővé tesz. Az első a megjelölt szokásos heti munkaidőt veszi alapul (a teljes munkaidős foglalkoztatás határát általában heti 36 óránál húzva meg), a másik a megkérdezett saját besorolását.

**Főmunkának** az esetleg több, jövedelmet biztosító munka közül az tekinthető, amelyiket a megkérdezett annak tart. Ha a válaszoló ezt nem tudja eldönteni, akkor az számít főmunkának, amelyben a megkérdezett a heti összes munkaórájának általában a nagyobb részét tölti.

**Második további munka** az a munka, amit a többféle munkát végző, többmunkahelyen dolgozó válaszoló annak tart, vagy amelyikben általában kevesebb munkaidőt tölt.

### 3.3. Munkanélküliség

#### 3.3.1. A munkanélküliség fogalma

A nemzetközi ajánlások szerint a munkanélküliség három kritérium egyidejű teljesülése esetén áll fenn. Ennek megfelelően a felvételen munkanélküliek azok a személyek, akik:

- a vonatkozási héten nem dolgoztak, és nincs is olyan munkájuk, amelytől átmenetileg távol voltak;
- aktívan kerestek munkát a kikérdezést megelőző négy hétben;
- munkába tudnának állni két héten belül, ha találnának megfelelő munkát (rendelkezésre állás).

A munkanélküliek sajátos csoportját alkotják azok, akik a vonatkozási héten nem dolgoztak, de már találtak munkát, amit legkésőbb 90 napon belül (2000-ig 30 napon belül) elkezdnek. Rájuk nem vonatkozik az aktív álláskeresés kritériuma.

##### 3.3.1.1. Az aktív munkakeresés kritériuma

Az aktív munkakeresés kritériuma azt jelenti, hogy a megkérdezett tényleges lépéseket tett a kikérdezést megelőző négy hétben, hogy alkalmazottként munkát találjon, vagy önálló vállalkozásba kezdjen. Aktív munkakeresésnek számít, ha a megkérdezett:

- állás után érdeklődött a Munkaügyi Központ helyi kirendeltségénél, vagy magán-munkaközvetítőnél;
- közvetlenül keresett meg munkáltatókat;
- hirdetést adott fel, hirdetésre válaszolt;
- hirdetést olvasott;
- rokonoknál, ismerősöknél érdeklődött;
- vállalkozásának indításához engedélyek, pénzügyi források beszerzését intézte;

- földet, telket, üzlethelyiséget keresett önálló vállalkozásához;
- tesztet írt, vizsgát tett, vagy meghallgatáson volt.

Nem tekinthetők aktív munkakeresőnek azok, akik közalkalmazotti, köztisztviselői pályázatot adtak be, akik jelentkeztek állásra, és a döntésre várnak, illetve, akik a munkaügyi központ kirendeltségének értesítését várják.

Nem tekinthetők továbbá automatikusan munkanélkülinek azok sem, akiket a munkaügyi központok helyi kirendeltségei nyilvántartásba vettek mint regisztrált munkanélkülit.

A regisztrált munkanélküliek megítélése országonként eltérő. A nyilvántartásba vétel általában előfeltétele annak, hogy valaki munkanélküli-ellátásban részesülhessen. Ez azonban nem minden esetben esik egybe a tényleges munkakeresési szándékkal. Ezért, bár mindenkitől megkérdezzük, hogy nyilvántartásba vették-e mint munkanélkülit, a regisztrált munkanélküliek esetében is vizsgálni kell, hogy megfeleltek-e a hármaskritériumnak. (A felvételadatai alapján 2005-ben a magukat regisztrált munkanélkülinek vallók 60%-a minősült munkanélkülinek az ILO-kritériumok szerint, 2%-uk foglalkoztatott, 38%-uk pedig inaktív volt.)

### 3.3.1.2. A rendelkezésre állás kritériuma

A rendelkezésre állás kritériuma azt jelenti, hogy a munkával nem rendelkező személy, ha találna állást, munkába tudna állni két héten belül, azaz tanulási, egészségi állapot, családi kööttségek, egyéb okok nem akadályoznák meg a munka megkezdését.

A munkanélküliség *átlagos időtartamának* mérése a munkakeresés időtartamára vonatkozó kérdésre adott válaszon alapul. Torzítást okozhat, hogy a megkérdezett nem emlékszik a munkakeresés kezdetének pontos idejére, illetve figyelmen kívül hagyhat olyan rövidebb időszakokat, amikor dolgozott, vagy nem keresett aktívan állást. A munkanélküliek száma állományjellegű változó, nagysága az adott időszak beáramlásától és a munkanélküliség átlagos időtartamától függ. A felmérés adatai alapján csak az adott időpontban folyamatban lévő munkanélküliségi periódusok átlagos hosszát lehet kimutatni. Arra a kérdésre, hogy a munkanélküliségből kilépők hány hétig voltak ténylegesen munkanélküliek, a felmérés nem rendelkezik információval. Tekintve, hogy egy vizsgált időpontban a munkanélküliségi periódusok befejezetlenek, a hosszabb ideje tartó periódusok nagyobb arányban fordulnak elő az állományban, mint a tényleges be- és kiáramlásban, a rövid periódusok pedig alulreprezentáltak maradnak. Így fordulhat elő, hogy a munkanélküliek számának csökkenése ellenére tovább nő a munkanélküliség átlagos időtartama. Ugyanakkor a beáramlás hirtelen növekedése esetén nő azok aránya, akiknél e periódus rövidebb, s így a munkanélküliség növekedése ellenére csökkenhet az átlagos időtartam. Mindezeket figyelembe kell venni a felvételtől származó átlagos munkanélküliségi időtartamok vizsgálatakor.

### 3.3.2. Tartósan munkanélküliek

A tartós munkanélküliség a munkanélküliségben töltött idő hossza alapján határozható meg. Hazánkban **tartósan munkanélkülieknek** a 12 hónapja, vagy annál régebben aktívan munkát keresők tekinthetők (a munkanélküliség másik két kritériumának teljesítése mellett), az ettől eltérő kategorizálás minden esetben megjelölésre kerül.

### 3.4. Gazdaságilag nem aktív népesség

A népesség tekintélyes részét alkotják azok, akik nem tudnak vagy nem akarnak munkát vállalni. Ők nem részei a munkaerő-kínálatnak, nem szereplői a munkaerőpiacnak. A népességcsoport rendkívül heterogén, tagjai különböző mértékben kötődnek a munkaerőpiachoz. A munkavállalási kor alattiak, illetve a fiatalok nagyrésze 20–22 éves koráig az iskolarendszerben marad, és a munkaerő-piaci belépésre készül. A munkavállalási kor feletti többsége életkorából következően már nem kíván dolgozni, bár élethelyzetüktől függően közülük néhányan még bennmaradnak a munkaerőpiacon. Vannak olyan élethelyzetek (gyermekgondozás, gyermeknevelés), amikor az érintettek átmenetileg nem kívánnak dolgozni, holott a koruk, munkavégző képességük alapján arra alkalmasak. Vannak, akik betegségük miatt végleg vagy hosszabb időre munkaképtelenné válnak, és az inaktivitás lehet önként választott állapot is, de az esetek többségében részben személyes, részben gazdasági körülmények motiválják a döntést. A munkaerő-piaci kötődés mértékére az inaktivitás okait vizsgáló kérdésekre adott válaszokból lehet következtetni, továbbá vannak olyan csoportok, mint a pályakezdők, nyugdíjazás előtt állók, akiknek munkaerő-piaci kötődését célszerű külön vizsgálni.

Azok az inaktívak, akik az ismertetett kritériumok alapján sem foglalkoztatottnak, sem munkanélkülinek nem tekinthetők, vagyis akik:

- a vonatkozási héten nem dolgoztak, illetve nem volt rendszeres, jövedelmet biztosító munkájuk;
- nem kerestek vagy nem „aktívan” kerestek munkát;
- vagy kerestek ugyan munkát, de nem álltak készen arra, hogy két héten belül dolgozni kezdjenek.

A munkaerő-piaci kötődés szempontjából kitüntetett figyelmet érdemelnek a passzív munkanélküliek, ők állnak legközelebb a munkaerőpiachoz.

#### 3.4.1. Passzív munkanélküliek

Ez a sajátos csoport (mely az ILO-ajánlásokban „*discouraged workers*”) helyzetét tekintve nagyon közel áll a munkanélküliekhez.

Összefoglalóan úgy jellemezhetők, hogy ők a munkaerőpiacról kényszerítő körülmények következtében távolmaradók.

Passzív munkanélküliek azok a személyek, akik:

- a vonatkozási héten nem dolgoztak, és nincs is olyan rendszeres, jövedelmet biztosító munkájuk, amelytől a vonatkozási héten átmenetileg távol voltak;
- szeretnének dolgozni, de nem keresnek aktívan munkát, mert úgy gondolják, hogy úgysem találnának
  - vagy munkaerő-piaci okokból (nincs a szakmájuknak megfelelő munka);
  - vagy kedvezőtlen személyi jellemzőik miatt (hiányzik a szükséges képzettségük, illetve túl fiatalok, vagy túl idősök ahhoz, hogy munkát találjanak);
- munkába tudnának állni 2 héten belül, ha találnának számukra megfelelő munkát.

Ennek a csoportnak a megfigyelése azért fontos, mert ők is, – mint a munkanélküliek – a kihasználatlan munkaerő-kínálat részét képezhetik, ezért **rejtett munkanélkülieknek tekinthetők**. A róluk beszerezhető információk fontos részét képezik a munkaerő-piaci helyzet átfogó vizsgálatának, hiszen gazdasági fellendülés idején hasonlóan viselkednek, mint a munkanélküliek, nagyobb valószínűséggel lépnek be a munkaerőpiacra, mint a gazdaságilag nem aktív népesség más csoportjai.

### 3.5. A számított mutatók köre

A munkaerőpiac egyensúlyi állapotának alapvető mutatói:

**Munkanélküliségi ráta:** a munkanélkülieknek a gazdaságilag aktív népességen belüli aránya.

**Tartósan munkanélküliek aránya:** a tartósan (12 hónapja vagy régebben) munka nélkül lévők összes munkanélkülieken belüli aránya, a munkanélkülieket a 90 (2002-ig 30) napon belül elhelyezkedők nélkül számítva.

**Gazdasági aktivitási arány:** a foglalkoztatottak és a munkanélküliek együttes számának népességen belüli aránya.

**Foglalkoztatási arány:** a foglalkoztatottaknak a népességen belüli aránya.

E két utóbbi mutató nagyságát alapvetően meghatározza, hogy milyen korú népességre kerül kiszámításra. A leggyakoribb vonatkozási csoportok a következők:

- munkavállalási korú népesség, ami lehet:
  - hagyományos, 15–54 éves nő, illetve 15–59 éves férfi
  - aktuális, a nyugdíjkorhatár lépcsőzetes emelése által az adott évre meghatározott életkorok,
- 15–64 éves népesség (nemzetközi összehasonlítás);
- 15–74 éves népesség (munkaerő-felmérés alapértelmezése);
- 15–24 éves népesség (fiatalok munkaerő-piaci helyzetének megfigyeléséhez).

**Az aktuálisnak tekintett munkavállalási kor  
a hazai statisztikai gyakorlatban**

| Év   | Férfi | Nő    |
|------|-------|-------|
| 1994 | 15–59 | 15–54 |
| 1995 | 15–59 | 15–55 |
| 1996 | 15–59 | 15–55 |
| 1997 | 15–59 | 15–56 |
| 1998 | 15–60 | 15–56 |
| 1999 | 15–60 | 15–56 |
| 2000 | 15–61 | 15–57 |
| 2001 | 15–61 | 15–57 |
| 2002 | 15–61 | 15–58 |
| 2003 | 15–61 | 15–58 |
| 2004 | 15–61 | 15–59 |
| 2005 | 15–61 | 15–59 |
| 2006 | 15–61 | 15–60 |
| 2007 | 15–61 | 15–60 |
| 2008 | 15–61 | 15–61 |

## 4. MINTAVÉTEL

### 4.1. A minta kialakítása

#### 4.1.1. A célsokaság, a mintavételi keret

A munkaerő-felmérés célsokasága a 15–74 éves, magánháztartásokban lakó népesség. A jelenlegi minta a 2001. évi népszámlálásra épül, mivel lakásmintáról van szó, a mintavételi terv a népszámlálás lebonyolítására összeállított címállományon alapul. A mintavételi tervnek e címállomány bármely lakásához pozitív valószínűséget kell rendelnie a mintába való bekerüléshez, ezért ezt a címállományt *elsődleges* mintavételi keretnek tekintjük (angolul: *sampling frame*). A munkaerő-felmérés mindenkor működő mintája egy szűkebb címállományból kerül kijelölésre, amely a minta településeire, más szóval, a *településmintára* korlátozódik. Ez a településminta, melyet *másodlagos* mintavételi keretnek (angolul: *master sample*) tekinthetünk, 662, illetve 684 települést foglal magában, aszerint, hogy Budapestet egyetlen területi egységnek tekintjük, vagy pedig a kerületeit külön-külön vesszük figyelembe. A településminta címei, illetve lakásai valamennyien a (másodlagos) mintavételi keret elemei, az alábbi kivételektől eltekintve:

- azok a lakások, amelyek 1992 és 2002 között a munkaerő-felmérés vagy a háztartási költségvetési felvétel mintakörzeteihez tartoztak<sup>3</sup>;
- azok a lakások, amelyek 2003-tól a háztartási költségvetési felvétel valamelyik mintakörzetéhez tartoznak;
- azok a lakások, amelyeket a munkaerő-felméréssel párhuzamosan egy másik, folyamatos felvétel (pl. a lakosság utazási szokásai) használ.

#### 4.1.2. A rétegek, lépcsők kialakítása

A minta elsődleges rétegei:

- a fővárosban kerületek, a megyékben a település-nagyságkategóriáknak a megyékkel képzett keresztosztályai, ezek a településminta kialakítását határozták meg;
- településeken belül a lakóövezet típusa, ez a mindenkor működő minta címeinek kijelölésénél jut érvényre.

A minta másodlagos rétegei *utólagos* rétegek, amelyekkel a mintába már korábban kijelölt települések rétegzését finomítottuk a regisztrált munkanélkülieknek a település állandó népességén belüli aránya alapján. Ez a mutatószám az ún. komplex településfejlettségi mutató<sup>4</sup> részeként állt rendelkezésre az ország minden településére vonatkozóan. (Ezek száma 2001-ben 3135 volt.)

---

<sup>3</sup> Ezek száma kb. 725 ezer.

<sup>4</sup> A társadalmi, gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott, illetve az országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott települések listájának felülvizsgálata, Összeállította: Faluvégi Albert, KSH Területi és koordinációs főosztály, 2002.

A települések nagysága a lakások számával mérve úgy kerültek kialakításra, hogy tíz kategória mindegyike az ország lakásainak kb. egy tizedét foglalja magában. A kategóriák határai a 2001. februári állapot szerint a következők voltak:

2. tábla

**A települések lakásszámai alapján kialakított kategóriák  
2001. február**

| Kategória | Lakásszámok határai |
|-----------|---------------------|
| 1.        | 10–472              |
| 2.        | 473–960             |
| 3.        | 962 –1 876          |
| 4.        | 1 877–3 971         |
| 5.        | 3 975–8 123         |
| 6.        | 8 162–15 621        |
| 7.        | 16 398–28 345       |
| 8.        | 28 627–38 484       |
| 9.        | 41 250–59 208       |
| 10.       | 63 302–83 476       |

A továbbiakban az 5–10. kategóriákhoz tartozó településeket *önreprezentálóknak* tekintettük, a többi települést *nem önreprezentálóknak*. Az önreprezentáló települések száma – Budapest kerületeit külön egységként tekintve – 148. A mintavételi eljárás során célszerűnek bizonyult még további településeket is az önreprezentálók közé sorolni, így végeredményben ezek száma 171 lett, és minden önreprezentáló település egyben a minta egy külön rétegét is jelenti. A nem önreprezentáló településekből még további 104 réteg keletkezett, így a minta rétegeinek száma 275. Ez a szám nem tartalmazza a településeken belüli rétegeket (lakóövezetek), ez utóbbiak azonban nem is jelennek meg a mintavétel során, mivel ún. *implicit* rétegzésről van szó.

A rétegek azonosító kódja bizonyos mértékig jellemzi a minta struktúráját is. Az azonosítók hatjegyű, karakteresen ábrázolt számok. Az első két jegy megegyezik a megye kódjával. Budapesten minden kerület önreprezentáló, a megfelelő rétegek azonosítójában a 34. pozíción a kerület sorszáma található (01–23), az utolsó két számjegyet pedig egységesen 01. A megyei rétegek valamelyike akkor és csak akkor azonos egy önreprezentáló településsel, ha az azonosító utolsó két jegye 01 és 09 közé esik (a határokat is beleértve), vagy ha az azonosító 135100 (Monor).

A nem önreprezentáló települések rétegeiből a települések véletlenszerűen, nagysággal arányos valószínűséggel kerültek a mintába. A minta 662 települést tartalmaz, ha Budapest kerületeit külön-külön tekintjük, akkor 684 területi egységet. A mindenkori működő mintába a lakások véletlen szisztematikus eljárással kerülnek kijelölésre úgy, hogy mintavétel előtt a címek településen belül a számlálókörzet kódja szerint vannak rendezve<sup>5</sup>. A számlálókörzetek úgy kerülnek kialakításra, hogy minél kisebb a körzet kódjának számértéke, annál közelebb van a cím a település centrumához.

<sup>5</sup> A KSH lakossági mintáiban a címeket a következő kódok segítségével azonosítják: területi kód (v. törzsszám, ötjegyű), a számlálókörzet kódja (négyjegyű), a cím sorszáma a számlálókörzeten belül (háromjegyű). Ez független attól, hogy a számlálókörzet mintavételi egység-e vagy nem.

Ennélfogva a véletlen szisztematikus kiválasztás a településen belül kellőképpen szóródó címeket eredményez, ez az ún. implicit rétegzés.

A jelenlegi mintában a mintavétel az önreprezentáló települések esetében egylépcsős, a nem önreprezentáló települések esetén pedig kétlépcsős: az első lépcsőben települések, a másodikban címek kerülnek kiválasztásra. A korábbi minták (1992–2002) a jelenlegivel szemben körzetminták voltak, vagyis a számlálókörzet mintavételi egység volt az alábbiak szerint:

- önreprezentáló települések esetén az első lépcső: számlálókörzetek kiválasztása, a második lépcső: címek kiválasztása;
- nem önreprezentáló települések rétegeiben az első lépcső: települések kiválasztása, a második lépcső: számlálókörzetek kiválasztása, a harmadik lépcső: címek kiválasztása.

A számlálókörzetek, valamint a nem önreprezentáló települések esetén a települések nagysággal arányos kiválasztással kerültek a mintába, a települések nagysága, – és ezzel a nagyságkategóriák is – nem a lakásszámmal, hanem a népességszámmal lett meghatározva. Az önreprezentáló és a nem önreprezentáló települések közt a 15 000 fős népességszám jelentette a határt, a legalább ekkora települések voltak az önreprezentálóak.

### 4.1.3. A kiválasztási arány

A kiválasztási arány a negyedéves mintánál országosan 0,9 százalék. A megyei részminták a Neyman-féle optimális allokáció elve szerint lettek kialakítva. A mintába kerülő települések száma, valamint a minta településeiből a mintába választott lakások száma úgy került meghatározásra, hogy az egyes megyékben a *munkanélküliek becsült létszámának* a szórásnégyzete legyen közelítően optimális. A szórásnégyzet lehetséges minimuma helyett azért a közelítő optimum, mert a lehetséges minimum elérése sok esetben eredményezhet egyes rétegekben túl nagy, másokban meg túlságosan kis kiválasztási arányt. Ilyen feltételek mellett az optimális allokáció alkalmazásához szükséges az ország összes településén – Budapesten az egyes kerületekre külön-külön is

- a magánháztartásokban lakó 15–74 éves személyek számára ( $N$ ), továbbá
- az említett csoporton belül a munkanélküliek számára ( $A$ ).

E két adat birtokában meghatározható  $S^2=NPQ/(N-1)$ , a munkanélküliség szóródása a településen, ahol  $P=A/N$ ,  $Q=1-P$ . Bár ezeket az adatokat a népszámlálás tartalmazza, a minta kiválasztásának idején a teljes népszámlálás anyaga még nem állt rendelkezésre, csupán az ún. képviseleti minta<sup>6</sup>. Ez utóbbi minta az országnak mintegy 1200 települését tartalmazta, így a többi településre vonatkozóan az említett adatokat imputálni kellett.

---

<sup>6</sup> A képviseleti minta mintegy 1 332 000 személyi rekordot tartalmaz.

**A munkaerő-felmérés negyedéves mintájához tartozó lakások száma  
megyék szerint, 2003-ban**

| Főváros, megye         | Lakásszám |
|------------------------|-----------|
| Budapest               | 4 455     |
| Baranya                | 1 725     |
| Bács-Kiskun            | 2 670     |
| Békés                  | 1 563     |
| Borsod-Abaúj-Zemplén   | 2 868     |
| Csongrád               | 1 470     |
| Fejér                  | 1 623     |
| Győr-Moson-Sopron      | 1 527     |
| Hajdú-Bihar            | 1 863     |
| Heves                  | 1 407     |
| Komárom-Esztergom      | 1 236     |
| Nógrád                 | 1 089     |
| Pest                   | 4 011     |
| Somogy                 | 1 497     |
| Szabolcs-Szatmár-Bereg | 2 229     |
| Jász-Nagykun-Szolnok   | 1 518     |
| Tolna                  | 1 038     |
| Vas                    | 1 275     |
| Veszprém               | 1 383     |
| Zala                   | 1 263     |
| Ország összesen        | 37 710    |

#### 4.1.4. A mintanagyság alakulása a különböző időszakokban

Az 1992-ben kezdődő munkaerő-felmérés mintájának mind a felépítése, mind pedig a nagysága többször változott az idők folyamán. 1992 és 2002 között a minta népszámlálási számlálókörzetekre épült, 2003 óta viszont csak a minta települései rögzítettek, és azokon belül bizonyos megszorításokkal bármely lakás választható. A felvétel 1992-ben egy közel 30.000 lakásból álló mintával indult, 1993-ban azonban kényszerű takarékoságból kb. 17 százalékkal csökkent a minta. Ezt követte 1998-tól a minta 40 százalékos bővítése, ami országos szinten 37 731 címet eredményezett. A mintanagyság egyes jellemzőinek időbeni változásai a 4. táblázatban láthatók.

## A munkaerő-felmérés negyedéves mintája nagyságának változása 1992-től

| Időszak   | A kijelölt minta    |             |                 | A megvalósult minta |                            |
|-----------|---------------------|-------------|-----------------|---------------------|----------------------------|
|           | települése-<br>inek | körzeteinek | lakásai-<br>nak | háztartásai-<br>nak | személyeinek <sup>a)</sup> |
|           | a száma             |             |                 | a száma (1000-ben)  |                            |
| 1992      | 671                 | 9 961       | 29 883          | 24–26               | 55                         |
| 1993–1997 | 581                 | 8 272       | ≈24 000         | 22–24               | 47–50                      |
| 1998–2002 | 751                 | 12 577      | 37 731          | 33                  | 66                         |
| 2003-tól  | 662                 | —           | 37 710          | 30                  | 63                         |

<sup>a)</sup> a 15–74 éves személyek

A negyedéves minta az adatgyűjtés szempontjainak megfelelően három, közel azonos nagyságú részmintából áll, melyeknek nincs közös részük, és amelyeket az egymást követő hónapokban keresnek fel az összeírók. Az 1993–1997 időszakban a havi részminták a mintakörzeteknek közel egyharmadát tartalmazták, és a körzetek egy részében alkalmanként négy-négy, a másik részében pedig három-három címet kerestek fel az összeírók. A csökkentett mintanagyság miatt ennek az időszaknak egy részében megengedett volt a véletlenszerűen kiválasztott pótcímek alkalmazása is. 1992-ben és 1998–2002 között a minta minden egyes körzetéből egy-egy cím került a havonkénti részmintába, így ezek statisztikailag egyenértékűek és páronként átfedésmentesek voltak. E két utóbbi tulajdonság érvényes a jelenlegi havi mintákra is, jóllehet nem a számlálókörzet a mintavételi egység. A negyedéves minta értelemszerűen a havi minták egyesítése.

#### 4.1.5. A címkiválasztás

Mivel az adatgyűjtés folyamatos, a munkaerő-felmérés számára havonként kell mintát kijelölni. A mintának legalább egyhatoda minden alkalommal cserélődik, ezért a kijelölt címek mintegy öthatoda a három hónappal korábbi mintából – tehát például januárban az októberi mintából, februárban a novemberiből, márciusban a decemberiből – származik. Az új címek kijelölése a 662 településen rendelkezésre álló szabad címek állományán véletlen szisztematikus kiválasztással történik. A címállományt egy térinformatikát használó program segítségével összeírók szerint rendezik, csoportosítják. Ennek során úgy kerülnek szétosztásra a címek, hogy az utazások távolsága arányos legyen. A rendezett címállományok on-line jutnak a régióközpontokba, illetve a megyei képviseletekhez.

A 2003 előtti ún. körzetmintáknál nem volt szükség címelosztó programra, mert az összeírókat és a körzetek bizonyos csoportjait kölcsönösen és egyértelműen egymáshoz rendelték, így az összeíróknak mindig ugyanazokat a körzeteket kellett felkeresniük.

## 4.2. Az adatszolgáltatói kör frissítése, a minta rotációja

A minta egyhatod része minden időszakban – a havi részmintáé havonta, a negyedévesé negyedévente – kicserélődik. A minta cseréje egyszerű rotációs eljárás segítségével történik. Minden háztartás, amelyik egyszer bekerül a mintába, hat egymást követő negyedévben marad benne, utána végleg elhagyja azt. Ezt úgy is mondhatjuk, hogy a minta – akár a havi, akár a negyedéves – minden időpontban hat, közel azonos nagyságú, ún. rotációs hullám egyesítése: az 1. hullámban vannak azok, akik először vesznek részt a felvételben, a második hullámban a másodikban szereplők stb. Eszerint két, egymást követő negyedév mintájának elvileg 5/6 része azonos.

A munkaerő-felmérésben, csakúgy, mint a hasonló folyamatos vagy periodikus felvételekben, természetes jelenség, hogy időnként egy-egy kis település címállománya elhasználódik, a települést cserélni kell. Ilyen esetben a kilépő település helyébe mindig olyan új települést kell választani, amelyik a mintának ugyanabba a rétegébe tartozik, mint a kilépő település, és lehetőség szerint munkaerő-piaci helyzetét tekintve is hasonlít hozzá. A cserét a rotációs eljárás keretében kell végrehajtani, tehát a régi településhez tartozó, a mintából kilépő lakás helyébe a belépő településről kell új címet választani. A kilépő és a helyébe belépő település tehát egy ideig „együtt él” a mintában<sup>7</sup>.

## 4.3. A mintából történő becslés

### 4.3.1. Teljeskörűsítés, súlyozás

A munkaerő-felmérés létszámadatai a megfigyeléseknek a mintasúlyokkal súlyozott összegei. A minta minden egyes háztartásához tartozik egy  $w_k$  mintasúly, és ez érvényes minden a háztartáshoz tartozó személyre is. Korábban a mintasúlyok lakásokra, jelenleg háztartásokra vonatkoznak. A mintából a következő formulával becsülhetők a létszámadatok:

$$\hat{Y} = \sum_k w_k Y_k$$

ahol  $Y_k$  valamilyen megfigyelt ismérv értéke a  $k$ -ik háztartásra, és az összegzés a minta összes háztartására vonatkozik. Átlagokat az

$$\hat{R} = \hat{Y} / \hat{X}$$

formulával lehet becsülni, ahol  $\hat{X}$ ,  $\hat{Y}$  az előző képlet szerint meghatározott létszámbecslések.

---

<sup>7</sup> A cseréket általában a naptári év elején kell elkezdeni; 2004-ben 8, 2005-ben 12, 2006-ban 13 település cseréjére volt, – illetve van – szükség.

A  $w_k$  mintasúlyok két lépésben keletkeznek, az első lépésben a mintavételi tervnek megfelelő, ún. elsődleges súlyok jönnek létre, melyeket  $w_k^0$ -val jelölünk; ezek előállítása a minta 275 rétegén alapul.

Fontos megjegyezni, hogy *mind az elsődleges, mind pedig a végleges mintasúlyok – lásd a következő alfejezetet – a havonkénti részminták alapján készülnek, és a megfigyeléseket ennek a súlynak az 1/3-részevel teljeskörűsítjük a negyedéves mintából.*

A  $h$ -edik rétegben az elsődleges mintasúly a következő:

$$w_k^0 = L_h / l_h,$$

ahol  $L_h$  a lakások teljes körű számának legfrissebb adata,  $l_h$  pedig a mintában összeírt lakások száma erre a rétegre vonatkozóan;  $h=1, 2, \dots, 275$ . Ha a  $h$  index egy önreprezentáló településből álló rétegre utal, akkor  $L_h$  értelemszerűen a település összes lakásának a száma..

Fontos, hogy  $l_h$  nem a településen vagy a rétegben *kijelölt*, hanem az *összeírt* lakások számát jelöli, és így  $w_k^0$  definíciója már magában foglal bizonyos korrekciót a meghiúsulás ellensúlyozására. A  $w_k^0$  mintasúly érvényes a minta  $h$ -ik rétegéhez tartozó összes lakásra és az azokban élő összes személyre és háztartásra. A teljes körű lakásállományra vonatkozó információ évente egyszer frissítésre kerül. A frissített állomány településsorosan áll rendelkezésre, ez egy éven keresztül változatlan formában vesz részt a súlyképzésben. A rétegekhez tartozó teljes körű  $L_h$  lakásszámok a rétegekre való aggregálással határozhatók meg.

Az elsődleges mintasúlyok meghatározásának módjában a jelenlegi és a korábbi minták között az a különbség, hogy az utóbbiaknál,  $w_k^0$  számlálójában a *lakott* lakások teljes körű számának a becslése szerepelt. Ez a lakásstatisztikából származó teljes körű adat mellett mintainformációt is használt, nevezetesen a lakott lakások arányát az összes lakáson belül. Ez az utóbbi becslés azonban nem mindig volt kellőképpen megbízható, ezért volt célszerű áttérni az összes (azaz, lakott és nem lakott) lakás számának a használatára. Ez a megoldás  $w_k^0$  értékét felfelé torzítja, ezt a torzítást azonban a súlyképzés második lépése jórészt kiküszöböli.

### 4.3.2. Korrekció, kalibrálás

Ha a munkaerő-felmérés adatainak feldolgozása az előző alfejezetben ismertetett elsődleges mintasúlyokra épülne, akkor – elsősorban a meghiúsulások következtében – egyes létszámadatok számottevően torzítottak lennének. Ennek elkerülése érdekében korrekciós eljárás, pontosabban kalibrálás<sup>8</sup> alkalmazására, és korrigált becslések használatára kerül sor. A kalibrálásnak két célja van. Egyrészt mérsékli a meghiúsulások

---

<sup>8</sup> A kalibrálás speciális korrekciós eljárás, a korrekciós eljárások jelentős részét nem tekintjük kalibrálásnak.

torzító hatását, másrészt biztosítja, hogy a főbb demográfiai megoszlások tekintetében a minta jól közelítse az ország népességét.

A munkaerő-felmérésben alkalmazott kalibrálás főbb sajátosságai a következők:

- a módszer 20 földrajzi egységre (Budapestre és 19 megyére) nézve megteremti a férfiak és a nők 10–10 korcsoportja becsült létszámadatának egyezését a népszámlálás megfelelő, továbbszámított adatával;
- megyén belül kialakítható a népesség megoszlásának a helyes aránya a megyei jogú város(ok) és a megye többi része között;
- az említett 20 földrajzi egységre a módszer lehetővé teszi a háztartástagok száma szerinti átlagos háztartásnagyság helyes mértékének figyelembevételét és ezen keresztül a háztartások számának korrekt becslését;
- az alkalmazott módszer, az általánosított iteratív skálázások módszere<sup>9</sup>, megfelel az ún. minimális információvesztés elvének, emellett a konkrét megvalósítás kizárja a végleges súlyok szélsőségesen kis és nagy értékeit.

Azokban a mintához tartozó lakásokban, amelyekben kettő vagy annál több háztartás található, e háztartásokhoz a kalibrálás után általában különböző korrigált súlyok tartoznak.

A kalibrálásban kulcsfontosságú szerepet játszanak a továbbszámított népességszámok. Ezek az adatok minden évben a január 1-jei állapotot tükrözik, és tetszőleges részletezettséggel rendelkezésre állnak, legkorábban azonban csak a szóban forgó év közepe táján. Ezért például a munkaerő-felmérés első negyedéves adatainak feldolgozásakor csupán az egy évvel korábbi január elsejei korcsoportos népességszámok használatára lenne lehetőség a továbbszámításból, ami nyilván nem tesz eleget az időszerűség követelményének. Ehelyett már 1998 januárjától a korcsoportos népességszámok havonkénti előre jelzett értéke kerül felhasználásra a munkaerő-felmérés kalibrálásánál.

2003-tól kezdődően a munkaerő-felmérés havonkénti mintájához húsz földrajzi egység (a főváros és a megyék) egyenként tíz férfi és tíz női korcsoportjának a létszámát a *demográfiai komponensek módszerével* kerül előrejelzésre. Ennek jól ismert alapvető összefüggése szerint valamely népesség adott időszak alatti változása a születések és halálozások valamint a be- és kivándorlás egyenlegével egyenlő. Ha a vándorlástól elvonatkoztatunk, akkor az  $s$ -edik év kezdetén a  $0, 1, 2, \dots, 89$ , illetve  $90-X$  éves népesség létszáma, jelben  ${}_0P_s, {}_1P_s, {}_2P_s, \dots, {}_{89}P_s, {}_{90-X}P_s$  az  $s+1$ -edik év kezdetére a következőképpen változik:

$$\begin{aligned} {}_0P_{s+1} &= B_{s,s+1} (1 - {}_0q_{s,s+1}), \\ {}_tP_{s+1} &= {}_{t-1}P_s (1 - {}_{t-1}q_{s,s+1}), \quad t = 1, 2, \dots, 89, \\ {}_{90-X}P_{s+1} &= ({}_{89}P_s + {}_{90-X}P_s) (1 - {}_{89-X}q_{s,s+1}), \end{aligned}$$

ahol  $B_{s,s+1}$  az  $s$ -edik év folyamán született gyermekek száma, a  ${}_tq_{s,s+1}$  tényezők pedig a halálozási valószínűségek a  $t$  évjáratban (illetve  $t = 89-X$  esetén a megfelelő korcsoportban). A Kanadai Statisztikai Hivatalban, – ahonnan a demográfiai komponensek módszerét a KSH átvette – a  ${}_tq_{s,s+1}$  halálozási valószínűségeket korábbi évek hasonló adataiból lineáris extrapolációval becsülték. Ez a megoldás azonban, feltehetően a kanadaitól eltérő hazai demográfiai viszonyok következtében, nem ered-

<sup>9</sup> Lásd pl. J.-C. Deville–C.E. Särndal (1992): Calibration Estimation in Survey Sampling, J.A.S.A., vol.87., 376–382.; Mihályffy L.: Meghiúsulások kompenzálása lakossági felvételekben: egy speciális lineáris inverz probléma. Szigma, XXV. évf. , 191–202.

ményezett kielégítő közelítést az ex post előrejelzések tanúsága szerint. Meglehetősen hosszas kísérletezés után sikerült jó becslési módszert találni a magyarországi halálozási valószínűségek előrejelzésére, az ún. hatványmódszer segítségével<sup>10</sup>.

A súlyképzésnél a háztartások száma megyénként, – ami szerepel a kalibrálási feltételek között – a megyei népesség, pontosabban szólva, a magánháztartásokban lakó megyei népesség előrejelzett számából nyerhető, az átlagos háztartásnagysággal való osztással. Ez utóbbi adat 2,25–2,80 között van, és a legutóbbi népszámlálásból vagy mikrocenzusból származik. Hasonlóképpen nyerhető az az információ is, hogy megyén belül hogyan aránylik a megyei jogú városok magánháztartásban lakó népessége a megye hasonló értelemben vett teljes népességéhez.

## **4.4. A minta helyességének, pontosságának és megbízhatóságának vizsgálata**

### **4.4.1. A munkaerő-felmérés adatainak mintavételi hibája**

A reprezentatív megfigyelésekből származó adatok hibáját két fő összetevőre szokták bontani, úgymint a mintavételi hibára és a nem mintavételi hibára. A munkaerő-felmérés esetén csak a mintavételi hiba becslése történik meg rendszeresen. A használt módszer a „jackknife”. A számítások a Robert E. Fay (US Bureau of Census, Washington D. C.) által kifejlesztett VPLX-szoftver segítségével történnek. A munkaerő-felmérés mintavételi tervéhez igazodva, a jackknife módszernek a rétegzett minták esetére vonatkozó változatát használjuk.

A mintavételi hiba becslése havi, negyedéves és éves adatokra készül. Minden esetben az első lépés a 4.1.2. alfejezetben ismertetett rétegek felvitele a felvétel adatállományára, ez ugyanis nem tartalmazza a rétegekkel kapcsolatos információt. Erre a célra rendelkezésre áll egy 3167 rekordból álló adatállomány, amely az ország összes települését és a budapesti kerületeket hozzárendeli a minta egy-egy rétegéhez. Ezután egy előkészítő programmal ki kell alakítani a véletlen részcsoportokat, más néven klasztereket.

Az Eurostat 1998-ban két pontossági követelményt határozott meg a tagállamok munkaerő-felmérésével kapcsolatban (*Council Regulation No 577/1998*). Eszerint negyedéves felvételben „NUTS II” kategóriájú régiók esetén – a magyarországi hét tájegység ilyen – a munkanélküliség szintjének relatív standard hibája nem haladhatja meg a 8 százalékot, feltéve, hogy a munkanélküliek aránya a munkaképes korú népességben kb. 5 százalék. Ezzel egyidejűleg a munkanélküliség országos szintjében két szomszédos időszak között mért változás standard hibájának a teljes szinthez viszonyított aránya nem haladhatja meg a 3 százalékot. Ezt a két követelményt a magyar munkaerő-felmérés már 1998-ban is teljesítette, a korábbihoz képest 40%-kal megnövelt mintán. A jelenlegi minta is eleget tesz a szóban forgó követelményeknek, sőt, az egyes mutatókhoz tartozó mintavételi hibák, ha nem is jelentős mértékben, de rendre kisebbek, mint a korábbi minta esetén.

---

<sup>10</sup> Lásd H. Richter Mária: A népesség becslése évközi időpontokra – a kanadai népesség továbbszámítási modell adaptációja. Demográfia, 2004, 273–303.

**A 2004. évi munkaerő-felmérés néhány adata régióként, a hozzátartozó  
mintavételi hibával és relatív standard hibával**

| Megnevezés                | Foglalkoztatott | Munkanélküli | Gazd. aktív | Inaktív   | 15–74 éves népesség <sup>11</sup> | Részvételi arány | Munkanélküliségi ráta |
|---------------------------|-----------------|--------------|-------------|-----------|-----------------------------------|------------------|-----------------------|
|                           | fő              |              |             |           |                                   | %                |                       |
| <b>Ország összesen</b>    |                 |              |             |           |                                   |                  |                       |
| Becslés                   | 3 904 905       | 253 263      | 4 158 168   | 3 572 607 | 7 730 775                         | 53,8             | 6,1                   |
| Hiba                      | 34 850          | 12 122       | 34 850      | 34 850    |                                   | 0,5              | 0,3                   |
| Rel. Hiba, %              | 0,5             | 2,4          | 0,4         | 0,5       |                                   | 0,4              | 2,3                   |
| <b>Közép-Magyarország</b> |                 |              |             |           |                                   |                  |                       |
| Becslés                   | 1 227 446       | 58 366       | 1 285 812   | 892 583   | 2 178 395                         | 59,0             | 4,5                   |
| Hiba                      | 18 786          | 5 978        | 18 360      | 18 360    |                                   | 0,8              | 0,5                   |
| Rel. Hiba, %              | 0,8             | 5,2          | 0,7         | 1,0       |                                   | 0,7              | 5,3                   |
| <b>Nyugat-Dunántúl</b>    |                 |              |             |           |                                   |                  |                       |
| Becslés                   | 425 162         | 20 599       | 445 761     | 333 669   | 779 430                           | 57,2             | 4,6                   |
| Hiba                      | 10 694          | 2 597        | 10 847      | 10 847    |                                   | 1,4              | 0,6                   |
| Rel. Hiba, %              | 1,3             | 6,4          | 1,2         | 1,7       |                                   | 1,2              | 6,5                   |
| <b>Közép-Dunántúl</b>     |                 |              |             |           |                                   |                  |                       |
| Becslés                   | 455 840         | 27 060       | 482 900     | 366 135   | 849 035                           | 56,9             | 5,6                   |
| Hiba                      | 9 485           | 3 495        | 9 153       | 9 153     |                                   | 1,1              | 0,7                   |
| Rel. Hiba, %              | 1,1             | 6,6          | 1,0         | 1,3       |                                   | 1,0              | 6,6                   |
| <b>Dél-Dunántúl</b>       |                 |              |             |           |                                   |                  |                       |
| Becslés                   | 351 288         | 27 524       | 378 812     | 3 77 548  | 756 360                           | 50,1             | 7,3                   |
| Hiba                      | 10 229          | 3 854        | 10 377      | 10 377    |                                   | 1,4              | 1,0                   |
| Rel. Hiba, %              | 1,5             | 7,1          | 1,4         | 1,4       |                                   | 1,4              | 7,0                   |
| <b>Észak-Magyarország</b> |                 |              |             |           |                                   |                  |                       |
| Becslés                   | 431 628         | 46 329       | 477 957     | 490 745   | 968 702                           | 49,3             | 9,7                   |
| Hiba                      | 10 822          | 5 126        | 11 012      | 11 012    |                                   | 1,1              | 1,0                   |
| Rel. Hiba, %              | 1,3             | 5,6          | 1,2         | 1,1       |                                   | 1,2              | 5,4                   |
| <b>Észak-Alföld</b>       |                 |              |             |           |                                   |                  |                       |
| Becslés                   | 524 169         | 40 662       | 564 831     | 599 516   | 1 164 347                         | 48,5             | 7,2                   |
| Hiba                      | 14 149          | 4 564        | 14 149      | 14 149    |                                   | 1,2              | 0,8                   |
| Rel. Hiba, %              | 1,4             | 5,7          | 1,3         | 1,2       |                                   | 1,3              | 5,7                   |
| <b>Dél-Alföld</b>         |                 |              |             |           |                                   |                  |                       |
| Becslés                   | 489 372         | 32 723       | 522 095     | 512 411   | 1 034 506                         | 50,5             | 6,3                   |
| Hiba                      | 13 788          | 3 853        | 13 788      | 13 788    |                                   | 1,3              | 0,7                   |
| Rel. Hiba, %              | 1,4             | 6,0          | 1,3         | 1,4       |                                   | 1,3              | 5,9                   |

<sup>11</sup> A „15–74 éves népesség” a magánháztartásokban élő népesség megfelelő csoportjára vonatkozik. Ennek az oszlopnak az adatai a kalibrálás következtében nem függenek a mintától, ezért mintavételtől függő hiba nem tartozik hozzájuk.

Ez a körülmény azonos mintanagyság és a mintában a korábbinál lényegesen kevesebb település (751 helyett 662) mellett az egyszerűbb mintavételi tervvel és az optimális allokáció alkalmazásával magyarázható.

## 5. SZEZONÁLIS KIIGAZÍTÁS

### 5.1. A szezonális kiigazítás

A munkaerő-felmérés adatai alapján 2005 végéig 5 idősor volt szezonálisan kiigazítva: foglalkoztatottak száma (összesen és nemek szerinti bontásban), munkanélküliek száma és inaktívok száma. 2006-tól további mutatók kiigazított értékei kerülnek publikálásra: a munkanélküliségi ráta, valamint a foglalkoztatottak néhány gazdasági ágban (mezőgazdaság, építőipar, kereskedelem, javítás, szálláshely-szolgáltatás).

2002 I. negyedévtől a szezonális kiigazítás a KSH-ban egységesen a TRAMO-/SEATS-módszerrel, a Demetra-szoftver segítségével történik<sup>12</sup>. A munkaerő-felmérés idősorainak igazítása teljes egészében megfelel a KSH-ban alkalmazott szezonális kiigazítási eljárásnak, melyről részletes információk a Statisztikai Módszertani Füzetek 43. „Szezonális kiigazítás” c. számában találhatók.

A szezonálisan kiigazított adatok előállításához évente egyszer, a IV. negyedévi adatok publikálása után rögzítésre kerülnek a program beállításai (az alkalmazott ARIMA-modell, ennek paraméterei). Ezután a következő év minden negyedévében az aktuális negyedév adataival kiegészített idősorokra rögzített beállítások mellett történik a programok futtatása. A módszer természetéből adódóan a szezonálisan kiigazított adatok minden időszakban felülírásra kerülnek az utolsó futtatás eredményeivel az idősorok teljes terjedelmére. A rögzített beállítások az éves módosítások mellett akkor is változhatnak, ha az alapadatokban bekövetkezett revízió ezt indokolja, vagy ha az idősorok jellege annyira módosul, hogy a beállításokat jellemző diagnosztikák indokolják a paraméterek frissítését.

A munkaerő-felmérés idősorainál a beállítások rögzítésénél tesztelésre kerül a különböző naptári hatások megléte: a munkanaphatás (beleértve a szökőnapot és figyelembe véve a magyar ünnepnapokat is), húsvéthatás. Az eddigi tapasztalatok alapján az idősorok többségénél egyik hatás sem szignifikáns, azaz nincs hatással a létszámadatokra az, hogy az egyes negyedévekben eltérő számú munkanap van (munkanaphatás), illetve az sem, hogy az egyes években a húsvét különböző negyedévekre esik (húsvéthatás). Minden egyes futtatásnál sor kerül továbbá az idősorokban az outlierok<sup>13</sup> megjelenésének vizsgálatára.

A munkaerő-felmérés idősorai különállóan, direkt módon kerülnek kiigazításra. Ebből következően az összes foglalkoztatottra vonatkozó szezonálisan kiigazított ada-

---

<sup>12</sup> A munkaerő-felmérés idősorainak szezonális kiigazítása 2001 III. negyedévében kezdődött, az akkori hivatali gyakorlatnak megfelelően az X11-ARIMA/2000 számítástechnikai programcsomag segítségével.

<sup>13</sup> Outliernek (kiugró értéknek) az olyan adatot tekintjük, amely nem illeszkedik a megfigyelt idősor tendenciájába.

tok nem egyeznek meg a részek (a férfiakra és a nőkre, illetve a gazdasági ágakra vonatkozó) szezonálisan kiigazított adatok értékeinek összegével. Ugyanakkor a gazdaságilag aktívak idősorainak 2006 előtti előállítása indirekt módon történt, azaz a részek (foglalkoztatott és munkanélküli) szezonálisan kiigazított értékeinek összegéből kerültek kiszámításra.

A szezonálisan kiigazított indexek publikálása negyedévente a Munkaerő-piaci jellemzők című kiadványban történik.

## 6. AZ ADATFELVÉTEL TERVEZÉSE

### 6.1. A kérdőív

A kérdőív kialakítása során három fontos szempontra kell tekintettel lenni:

- Az összehasonlíthatóság (lehetőleg ugyanolyan tartalmú adatok előállíthatóak legyenek, amelyekről már hosszabb idősor áll rendelkezésre);
- a hazai felhasználói igények;
- EUROSTAT-ajánlás, ILO-ajánlások, -szabályok.

A munkaerő-felmérés papír alapú adatgyűjtés, ezért fontos, hogy a kérdőív egyszerű, jól áttekinthető és könnyen lekérdezhető legyen. A mintába bekerülőket hat egymás utáni negyedévben keresik fel az összeírók. Különösen a rövideg, illetve az áttekinthetőség betartása egyre nehezebb az egyre bővülő témakör és a részletesebb információigény miatt, a kérdőív kikérdezése egyre inkább igénybe veszi a válaszadó idejét, türelmét.

Az alapkérdőív két részből áll: az Adatlapból, valamint a Gazdasági aktivitási kérdőívből, amelyhez rendszeresen (évente általában 3 alkalommal) kiegészítő kérdőív is társul, a teljes sokaság valamely részhalmazára vonatkozóan.

Az Adatlapon olyan alapvető információk szerepelnek, mint a demográfiai jellemzők, iskolai végzettség, állampolgárság, szociális ellátásban, nyugdíjban részesülés. Az Adatlapot a háztartás minden tagjáról ki kell tölteni.

Az egymást követő további öt kikérdezés során az Adatlapon csak az időközben bekövetkezett változásokat rögzítik az összeírók, a Gazdasági aktivitási kérdőívet viszont minden alkalommal újra fel kell venni a társadalom 15–74 éves tagjairól.

#### 6.1.1. A 2006-ban hatályos kérdőív alapján nyerhető főbb információk

##### A magánháztartásokban élő teljes népességről

- születési év, hónap, nap
- születés hely (csak az ország)
  - ha nem Magyarország, az itt tartózkodás időtartama
  - ha ez tíz év vagy kevesebb, az évek száma
- nem

- állampolgárság
- családi állapot
- családi állás
- a háztartásfő és a hozzá fűződő rokoni kapcsolat
- egy évvel ezelőtti tartózkodási hely
  - Magyarországon belül a megye
  - Magyarországon kívül az ország
- legmagasabb befejezett iskolai végzettség
  - szint
  - szakterület
  - a megszerzés éve
- iskolarendszeren kívül szerzett szakmai (OKJ) végzettség
  - szakterület
  - a megszerzés éve
  - a megszerzéshez megkövetelt iskolai végzettség szintje
- társadalmi jövedelmekben részesülés, összeg megjelölése nélkül
  - gyermekgondozási ellátások: gyes, gyed, gyet
  - nyugdíj: öregségi, karkedvezményes, rokkantsági, hozzátartozói
  - árvaellátás, ápolási díj

#### **A 15–74 éves népességről:**

- dolgozott-e az elmúlt héten
  - ha nem dolgozott, van-e olyan munkája, amitől távol volt
- nyilvántartják-e regisztrált munkanélküliként
  - ha igen:
    - részesül-e valamilyen munkanélküli-ellátásban
    - részt vesz-e valamilyen munkaerő-piaci programban
- tevékenység egy évvel a felvételt megelőzően
- részvétel képzésben az elmúlt négy hétben
  - ha iskolarendszerű képzésben, akkor:
    - a képzés szintje, területe, módja
  - ha iskolarendszeren kívüli képzésben, akkor:
    - a képzés szintje, területe, célja, óraszám
- aktivitás szerinti önbesorolás

#### **A foglalkoztatottakról:**

- általános heti munkaidő (órában), önbesorolás szerint rész- vagy teljesmunkadiós
  - ha részmunkadiós, ennek oka
  - szeretne-e magasabb óraszámban dolgozni
- ténylegesen ledolgozott heti munkaidő az elmúlt héten (a ledolgozott órák száma)
- a szokásostól eltérő ledolgozott munkaidő
  - többletmunkaórák oka
  - a kevesebb munkaóra oka
- az elmúlt 4 hét munkarendje
- a jelenlegi munka kezdetének dátuma (hónap, nap)
- második munka az elmúlt héten (ha van ilyen)

- a foglalkoztatás jellege
- ledolgozott munkaidő
- második munka munkáltatójának főtevékenysége
- másik munka keresése az elmúlt négy héten, ha igen, ennek oka
- összesen hány óra kereső munkát vállalna
- keresett-e munkát az elmúlt négy hét során  
(lásd a munkakeresőkről gyűjtött információkat!)
- a munkahely jellemzői (lásd információk a jelenlegi vagy utolsó munkáról, munkahelyről)
- foglalkozás
- a munkakörére vonatkozó jellemző tevékenység
- foglalkozási viszony
- a munkaszerződés jellege
  - határozatlan vagy határozott idejű
  - a határozott idejű munkaszerződés hossza hónapokban és megkötésének oka
- Alkalmazottak nettó vagy bruttó keresete (2006-tól)

**A munkakeresőkről (beleértve a másik munkát keresőket is):**

- a munkakeresés oka
- elképzelés az új munkában elvárt jövedelemről (nettó Ft)
- a munkakeresést közvetlenül megelőző tevékenység
- a munkakeresés módja
- a munkakeresés időtartama (hét, hónap)
- a keresett munka típusa
  - alkalmazás teljes- vagy részmunkaidőben
  - önálló vállalkozás indítása
- rendelkezésre állás (munkába tudna-e állni két héten belül, ha találna munkát)
- dolgozott-e korábban, ha igen, mikor és miért szűnt meg ez a munkája

**A foglalkoztatottak jelenlegi, illetve a korábban (8 évnél nem régebben) dolgozók utolsó munkájáról:**

- a munkáltató cégszerű megnevezése, főtevékenysége, dolgozói létszáma
- telephely (ha van) és annak főtevékenysége, dolgozói létszáma
- a vállalat, intézmény, vállalkozás tulajdonformája  
ha magán- vagy vegyes tulajdonú, akkor tiszta vagy többségi tulajdonlású
- foglalkozás, a munkakörére vonatkozó jellemző tevékenység
- foglalkozási viszony
- a munkaszerződés jellege (határozatlan vagy határozott idejű, ha utóbbi, annak hossza hónapokban és a határozott idejű szerződés megkötésének oka)

**A munkát nem keresőkről:**

- miért nem keresett
- szeretne-e rendszeres fizetett munkát
- dolgozott-e korábban, ha igen, mikor és miért szűnt meg ez a munkája

## **7. AZ ADATFELVÉTEL FOLYAMATA**

### **7.1. Az összeírás**

2006-tól a felvétel végrehajtása folyamatos, vagyis az év minden hetében sor kerülhet összeírásra az azt megelőző hétre vonatkozóan. (2003 és 2005 között a kikérdezés minden hónapban a 7-ét követő három hét folyamán történt. 2003 évet megelőzően havonta egy hétig tartott az adatfelvétel, mégpedig az adott hónap 19. napját tartalmazó héten, a kikérdezést megelőző hét munkaerő-piaci jellemzőit felmérve).

Az összeírók minden újonnan bekerült címen élő háztartásról, az adott háztartásban élő minden 15–74 éves személyről „Adatlapot”, „Gazdasági aktivitási kérdőívet” töltenek ki. Az Adatlapon a további hat felkeresés alkalmával csak a változásokat kell jelölni, a Gazdasági aktivitási kérdőívből azonban minden alkalommal újat kell kitölteni.

Az adatgyűjtés túlnyomórészt személyes felkereséssel, kisebb részben telefonon történik. Az összeírást a hivatal összeírói hálózata végzi. Az összeírók a KSH által kiadott igazolvánnyal rendelkeznek, s a kijelölt cím felkeresésére előzetesen is bejelentkezhetnek a hivatal által kiadott értesítő lapon vagy telefonon.

Az összeírás során az összeírónak a kérdéseket és az előre nyomtatott válaszlehetőségek szövegét változtatás nélkül fel kell olvasnia. Csak akkor fűzhet a kérdéshez magyarázatot, ha a megkérdezett a kérdést nem érti, vagy észrevehetően félreértette azt.

A kérdőíveket az összeíró tölti ki. A szöveges válaszokat lehetőleg szó szerint kell rögzíteni, az összeírónak akkor sincs joga megváltoztatni a kapott válaszokat, ha biztosan tudja, hogy ezek nem felelnek meg a valóságnak.

Az információkat lehetőleg az érintett személytől kell megszerezni, de elfogadható olyan felnőtt családtag válasza is, aki a szóban forgó személy adatait jól ismeri (proxi interjú).

A kitöltött kérdőíveket az összeírók személyesen vagy postán juttatják el a megyei képviselőkre, illetve a régióközpontba, ahol az összeírásért felelős munkatársak ellenőrzik a kérdőívek helyességét.

### **7.2. Az adatok kódolása**

Bizonyos szövegesen megadott válaszoknál a feldolgozhatóság érdekében szükséges a válasz – megadott nomenklatúrák alapján történő – kódolása. Így a munkahely – munkáltató, illetve a telephely főtevékenysége, gazdasági ágazata, a válaszadó foglalkozása, valamint az iskolai végzettség szakiránya kódolva kerül rögzítésre (lásd 9.2. A munkaerő-felmérésnél alkalmazott osztályozási rendszerek).

### **7.3. Adatbevitel**

Az adatok rögzítése – a kódolással együtt – a KSH alkalmazásában álló, távmunkában dolgozó munkatársak által történik.

Az adatbeviteli rendszer alapvetően két ágból áll:

- a rendszerbe újra bekerült (korábban már felvett) adatok módosítása;
- az újonnan bekerült címek teljes bizonylatainak rögzítése.

A kész fájlokat – ellenőrzés után – elektronikus adattovábbítással kerülnek a KSH központi számítógépére.

## **7.4. Adatfeldolgozás**

A munkaerő-felmérés állománya havonta kerül zárásra, ezt követően az adatfájlokból az Informatikai főosztályon – további ellenőrzések után – történik a feldolgozás, és készül el az egyedi adatbázis. A mintából nyert adatok teljeskörűsítéséhez szükséges súlyok korrekciója SAS, az előre megrendelt táblázatok pedig TPL-programnyelven írt programok segítségével készülnek.

A negyedéves adatbázisok kialakítása SAS-programcsomagban írt programok segítségével történik.

## **7.5. Adatvédelem**

A munkaerő-felmérés negyedéves állományait produktív könyvtárakban tárolják, amelyekhez csak a jogosultak férhetnek hozzá.

Az adatfelvétel során a megkérdezettek egyedi azonosító adatai, azaz neve és címe – az adatvédelmi törvénynek megfelelően – nem kerülnek sem a kérdőívre, sem a gépi adathordozóra (a kérdőíven az ismételt felkeresés miatt vagy a vezetéknev első betűje és az utónév, vagy a családi állás szerepel). Az egyedi rekordokat tartalmazó adatállományból az egyes személyek nem azonosíthatók, és a róluk rögzített adatok más felvétellel, személyi azonosítókat tartalmazó nyilvántartásokkal nem kapcsolhatók össze.

## **7.6. A felkeresések sikeressége, a megghiúsulás**

### **7.6.1. A felkeresések jellemzői**

A kérdezőbiztosnak az összeírás hetében, ha az első megkeresésre nem sikerül az adatokat összegyűjtenie, még kétszer meg kell kísérelnie a lakásba való bejutást, illetve a kikérdezést. A kikérdezés az esetek túlnyomó többségében személyesen történik (87%), a többi interjút telefonon bonyolítják le.

A próbálkozások száma csökkenthető az előzetes levélben, telefonon vagy személyesen történő bejelentkezéssel. Ezt a lehetőséget a címek mintegy 30%-ánál használják ki az összeírók, javítva ezzel az összeírás hatékonyságát.

A felvétel sikerességéhez az is hozzájárul, hogy a kérdezés viszonylag gyorsan lebonyolítható és nincsenek igazán kényes kérdések.

## 7.6.2. A meghíúsulás

Ha a háromszori próbálkozás közül egy sem jár sikerrel, akkor meghíúsul az adott címen a felvétel. Ha az adatgyűjtés az adott címen nem hajtható végre, azt az összeíró az Adatlap „Meghíúsulás” rovatában a megfelelő kódszám beírásával jelzi. A meghíúsulás okai az alábbiak lehetnek:

- nem lakott lakás, üres lakás (ilyen a nem lakott nyaraló vagy lakás);
- tartós távollét (a teljes háztartás tartós távolléte, pl. az egész család üdülni ment; egyedülálló személy kórházban vagy rokonságnál tartózkodik, és a kikérdezés hetében nem várható vissza stb.);
- az adatszolgáltatás megtagadása (a teljes háztartás részéről);
- megszűnt lakás (lebontották, másik lakással összevonták, nem lakás, hanem üzlet, iroda céljára szolgál stb.);
- az eddigi adatszolgáltató háztartás elköltözött, ekkor azonban csak a korábbi adatszolgáltatótól való adatgyűjtés hiúsul meg. Az adatgyűjtésbe a beköltözött háztartást kell bevonni. A beköltözött háztartás adatszolgáltatásra történő megnyerése új beszerzésnek minősül;
- kommunikációs nehézség (pl. nyelvi problémák miatt nem sikeres az összeírás)
- egyéb

A véletlenszerűség elvének következetes érvényesítése azt kívánná, hogy minden kijelölt címet hat egymást követő negyedévben keressen fel az összeíró. Ha a lakás korábban üres volt, legközelebbre már lakottá válhat, a tartósan távol levők visszatérhetnek, ahol korábban a háztartás egy tagja megtagadta az adatszolgáltatást, legközelebb készségesebb családtagot lehet otthon találni, a korábban más célra szolgáló lakás most ismét lakásként működhet. Ezt az elvet a gyakorlatban nem lehet maradéktalanul érvényesíteni. Bizonyos esetekben értelmetlen a többszöri felkeresés, mert pl. egyértelmű, hogy a lakás nem lakás céljára szolgál, mert átalakították, ilyenkor, ha a második felkeresésnél is üresnek bizonyul a lakás, legközelebb új cím kijelölését lehet kérni. (Ez tulajdonképpen pótcím, ami így legfeljebb négy alkalommal szerepelhet a mintában.)

Az adatszolgáltatás megtagadása esetén az összeíró, – ahol erre mód van, másik összeíró – a következő összeírásnál még egyszer megkísérli az adatfelvételt, s ha akkor sem sikerül az adott címen találhatóakat együttműködésre megnyerni, a legközelebbi alkalommal erre a címre már nem kell az összeírónak kimennie. (A mintában ez a cím végig megtagadásként szerepel.) A visszautasítás körülményeit mindkét esetben az Adatlap hátoldalán kell jelölni.

Általános – nemcsak Magyarországra jellemző tendencia –, hogy Budapesten és a nagyvárosokban szignifikánsan alacsonyabb a válaszoló háztartások aránya. A meghíúsulás okát vizsgálva az üres lakás, illetve a tartós távollét a legnagyobb súlyú meghíúsulási ok.

## A megíiusulások aránya a megíiusulások oka szerint

| Év   | Az összes felkeresett háztartások száma | A háztartások megoszlása |                                |                                    |                          |                             |            |       |
|------|---|--------------------------|--------------------------------|------------------------------------|--------------------------|-----------------------------|------------|-------|
|      |   | összes háztartás         | a válaszoló háztartások aránya | a nem válaszoló háztartások aránya | üres vagy megszűnt lakás | tartós távollét, elköltözés | megtagadás | egyéb |
| %    |   |                          |                                |                                    |                          |                             |            |       |
| 1993 | 92 078                                  | 100,0                    | 82,2                           | 17,8                               | 8,4                      | 4,7                         | 4,3        | 0,1   |
| 1994 | 107 139                                 | 100,0                    | 83,7                           | 16,3                               | 8,9                      | 4,1                         | 3,1        | 0,2   |
| 1995 | 119 467                                 | 100,0                    | 81,4                           | 18,6                               | 8,1                      | 4,8                         | 5,2        | 0,5   |
| 1996 | 119 436                                 | 100,0                    | 79,2                           | 20,8                               | 8,3                      | 5,5                         | 6,5        | 0,6   |
| 1997 | 119 648                                 | 100,0                    | 78,6                           | 21,4                               | 8,3                      | 6,4                         | 6,1        | 0,6   |
| 1998 | 154 364                                 | 100,0                    | 82,2                           | 17,1                               | 6,5                      | 5,3                         | 4,9        | 0,4   |
| 1999 | 151 507                                 | 100,0                    | 87,6                           | 12,4                               | 3,8                      | 5,2                         | 2,9        | 0,4   |
| 2000 | 150 057                                 | 100,0                    | 87,6                           | 12,4                               | 3,7                      | 5,5                         | 3,1        | 0,4   |
| 2001 | 150 465                                 | 100,0                    | 87,3                           | 12,7                               | 3,6                      | 5,9                         | 2,7        | 0,5   |
| 2002 | 150 493                                 | 100,0                    | 85,6                           | 14,4                               | 4,2                      | 6,6                         | 3,1        | 0,5   |
| 2003 | 159 636                                 | 100,0                    | 83,3                           | 16,7                               | 4,6                      | 7,3                         | 4,1        | 0,7   |
| 2004 | 146 643                                 | 100,0                    | 84,5                           | 15,5                               | 3,8                      | 7,2                         | 3,5        | 1,0   |
| 2005 | 142 841                                 | 100,0                    | 84,2                           | 15,8                               | 3,7                      | 7,6                         | 3,6        | 0,9   |

## Ebből: Budapest

|      |        |       |      |      |     |      |      |     |
|------|--------|-------|------|------|-----|------|------|-----|
| 1998 | 22 395 | 100,0 | 67,0 | 33,0 | 7,0 | 12,6 | 14,3 | 0,2 |
| 1999 | 20 884 | 100,0 | 74,2 | 25,8 | 4,7 | 11,9 | 9,2  | 0,1 |
| 2000 | 20 207 | 100,0 | 72,7 | 27,3 | 4,3 | 9,9  | 13,0 | 0,1 |
| 2001 | 20 440 | 100,0 | 74,8 | 25,2 | 4,2 | 12,9 | 8,1  | 0,0 |
| 2002 | 20 483 | 100,0 | 72,0 | 28,0 | 5,0 | 12,8 | 10,1 | 0,2 |
| 2003 | 18 437 | 100,0 | 75,4 | 24,6 | 4,3 | 10,2 | 9,3  | 0,7 |
| 2004 | 16 253 | 100,0 | 75,1 | 24,9 | 4,2 | 10,3 | 9,4  | 1,0 |
| 2005 | 15 839 | 100,0 | 74,2 | 25,8 | 4,5 | 10,4 | 9,9  | 1,0 |

Az egyszerre bekerült címek hullámonkénti megíiusulási arányai csökkenő tendenciát mutatnak, vagyis a válaszolási arány a munkaerő-felmérésben az egymást követő hullámokban egyre nő, míg a minta nagysága lassan csökken. A második kikérdezés után jelentősen javul a válaszadási arány, hiszen aki kétszer már vállalta a felvételen való részvételt, arra lehet számítani a további hullámokban is, de ebben szerepe van az előbbieken ismertetett címfelkeresési gyakorlatnak is. A harmadik felkeresés után a válaszadási arány magas szinten stabilizálódik.

## 8. tábla

## A meghiúsulások száma és aránya hullámonként 2005 IV. negyedében

| Megnevezés      | Első        | Második | Harmadik | Negyedik | Ötödik | Hatodik | Összesen |
|-----------------|-------------|---------|----------|----------|--------|---------|----------|
|                 | hullám (fő) |         |          |          |        |         |          |
| Válaszolás      | 4 325       | 4 923   | 5 118    | 5 222    | 5 195  | 5 255   | 30 038   |
| százalék        | 68,0        | 76,8    | 87,3     | 90,0     | 91,7   | 92,9    | 84,0     |
| Meghiúsulás     | 2 036       | 1 483   | 746      | 580      | 470    | 404     | 5 719    |
| százalék        | 32,0        | 23,2    | 12,7     | 10,0     | 8,3    | 7,1     | 16,0     |
| Üres lakás      | 538         | 428     | 143      | 97       | 66     | 51      | 1 323    |
| százalék        | 8,5         | 6,7     | 2,4      | 1,7      | 1,2    | 0,9     | 3,7      |
| Tartós távollét | 957         | 491     | 384      | 340      | 298    | 276     | 2 746    |
| százalék        | 15,0        | 7,7     | 6,5      | 5,9      | 5,3    | 4,9     | 7,7      |
| Megtagadás      | 480         | 502     | 166      | 100      | 56     | 28      | 1 332    |
| százalék        | 7,5         | 7,8     | 2,8      | 1,7      | 1,0    | 0,5     | 3,7      |
| Egyéb           | 61          | 62      | 53       | 43       | 50     | 49      | 318      |
| százalék        | 1,0         | 1,0     | 0,9      | 0,7      | 0,9    | 0,9     | 0,9      |
| Összesen        | 6 361       | 6 406   | 5 864    | 5 802    | 5 665  | 5 659   | 35 757   |
| százalék        | 100,0       | 100,0   | 100,0    | 100,0    | 100,0  | 100,0   | 100,0    |

## 8. ADATKÖZLÉS, TÁJÉKOZTATÁS

A munkaerő-felmérésből származó legfontosabb információkat a hivatal havonta gyorstájékoztatóban teszi közzé. A „havi” adatok az előző három hónap adataiból mozgóátlaggal számítottak. 1996-tól kezdődően „Munkaerő-piaci jellemzők” címmel negyedévente mintegy 24 táblázatot tartalmazó kiadványban jelennek meg a részletesebb adatok. A kiadvány kétnyelvű, magyarul és angolul tartalmaz a táblázatokon kívül rövid összefoglalót és módszertani megjegyzéseket is. „A munkaerő-felmérés idősorai” kiadványokban a KSH negyedéves és éves adatokat ad közre magyar és angol nyelven, míg a „Munkaerő-piaci tendenciák Európában” című kiadványban nemzetközi adatok kerülnek publikálásra. A legfontosabb információkat tartalmazó táblázatok rendszeresen megjelennek a KSH Évkönyvben és a Zsebkönyvben is. A munkaerő-felméréshez kapcsolódó kiegészítő felvételekből szintén készülnek elemzést és táblázatokot tartalmazó publikációk. A rendszeres kiadványokon túl a KSH kutatási célokra nem publikált adatokat, illetve anonimizált elemi adatállományt is az érdeklődők rendelkezésére bocsát. A KSH kiadványai jórészt elektronikus formában jelennek meg, melyek a hivatal internetes honlapjáról ([www.ksh.hu](http://www.ksh.hu)) elérhetők, ahonnan a foglalkoztatásra, munkanélküliségre vonatkozó legfrissebb adatok is letölthetők (Stadatrendszer).

## 9. FÜGGELÉK

### 9.1. Kiegészítő felvételek

A munkaerő-felméréshez rendszeresen valamely munkaerő-piaci jellemzőhöz kapcsolódó ún. kiegészítő felvétel is tartozik. Ennek témája az I. negyedévben az előző évi munkaerő-forgalom, a II. negyedévben – 1998-tól kezdődően – az Eurostat által kötelezően előírt kiegészítő felvétel. A III. nyári negyedévben, – mivel ekkor a szabadságolások, nyaralások miatt magasabb a megghiúsulás, – lehetőség szerint nem kerül sor kiegészítő felvételre.

Eddigi kiegészítő felvételek:

- 1993. február–április: A gyedet, gyest igénybe vevő nők munkavállalási szándékáról
- 1993. július–szeptember: A részdíós munkavállalási szándékról
- 1994. I. negyedév: Az 1993. évi munkaerő-forgalomról
- 1994. III. negyedév: A háztartások jövedelmi helyzetéről
- 1994. IV. negyedév: Az egyes személyek jövedelmeiről
- 1995. I. negyedév: Az 1994. évi munkaerő-forgalomról
- 1995. II. negyedév: A nők élet- és munkakörülményeiről
- 1995. III. negyedév: A férfiak munkahelyi körülményeiről
- 1995. IV. negyedév: A szülési szabadságon levő, illetve a gyedet, gyest igénybe vevő nők munkavállalási lehetőségeiről
- 1996. I. negyedév: Az 1995. évi munkaerő-forgalomról
- 1996. IV. negyedév: A fiatalok munkaerő-piaci helyzetéről
- 1997. I. negyedév: Az 1996. évi munkaerő-forgalomról
- 1997. II. negyedév: Részvétel az oktatásban, képzésben (és egyéb, munkával kapcsolatos kérdések)
- 1997. IV. negyedév: A fiatalok munkaerő-piaci helyzetéről
- 1998. I. negyedév: Az 1997. évi munkaerő-forgalomról
- 1998. II. negyedév: Részvétel az oktatásban, képzésben (és egyéb, munkával kapcsolatos kérdések)
- 1998. IV. negyedév: A fiatalok munkaerő-piaci helyzetéről
- 1999. I. negyedév: Az 1998. évi munkaerő-forgalomról
- 1999. II. negyedév: Munkabalesetek és a munkával kapcsolatos egészségkárosodások
- 1999. IV. negyedév: A nők munkaerő-piaci helyzetéről
- 2000. I. negyedév: Az 1999. évi munkaerő-forgalomról
- 2000. II. negyedév: Átmenet az iskolából a munka világába
- 2000. IV. negyedév: A fiatalok munkaerő-piaci helyzetéről
- 2001. I. negyedév: A 2000. évi munkaerő-forgalomról
- 2001. II. negyedév: Munkafeltételek, műszakrend
- 2001. IV. negyedév: Család változóban
- 2002. I. negyedév: A 2001. évi munkaerő-forgalomról
- 2002. március–május: Visszatérés a munkaerőpiacra, családi kötöttségek
- 2002. II. negyedév: Megváltozott munkaképességűek, tartós fogyatékkal élők
- 2002. III. negyedév: Távmunka
- 2002. IV. negyedév: A fiatalok munkaerő-piaci helyzetéről

2003. I. negyedév: A 2002. évi munkaerő-forgalomról  
2003. II. negyedév: Élethosszig tartó tanulás  
2003. IV. negyedév: Munkabalesetek és a munkával kapcsolatos egészségkárosodások  
2004. I. negyedév: A 2003. évi munkaerő-forgalomról  
2004. II. negyedév: Munkafeltételek, műszakrend  
2004. március: Önfoglalkoztatás  
2004. IV. negyedév: A fiatalok munkaerő-piaci helyzetéről  
2005. I. negyedév: A 2004. évi munkaerő-forgalomról  
2005. II. negyedév: Munkavégzés és családi kötöttségek  
2005. IV. negyedév: Visszatérés a munkaerő-piacra a gyermekvállalás után  
2006. I. negyedév: A 2005. évi munkaerő-forgalomról

Tervezett kiegészítő felvételek:

2006. II. negyedév: A munka világából a nyugdíjba történő átmenet jellemzői  
2006. III. negyedév: Felnőttoktatás, -képzés  
2006. IV. negyedév: A fiatalok munkaerő-piaci helyzete  
2007. I. negyedév: A 2006. évi munkaerő-forgalomról  
2007. II. negyedév: Munkabalesetek és a munkával kapcsolatos egészségkárosodások

## **9.2. A munkaerő-felmérésnél alkalmazott osztályozási rendszerek**

### **9.2.1. A gazdasági tevékenységek egységes ágazati osztályozási rendszere (TEÁOR)<sup>14</sup>**

A gazdasági tevékenységek osztályozása 2003-tól a TEÁOR'03 alapján történik, mely teljes mértékben megfelel az ENSZ (*ISIC Rev. 3.1*) alapján kidolgozott EU-nómenklátúra (*NACE Rev. 1.1*) 2002-ben kiadott módosított változatának. A munkaerő-felmérésben szerepel az összeírt személy munkáltatójának a főtevékenysége, valamint a munkáltató azon telephelyének főtevékenysége is, melyen az érintett személy ténylegesen dolgozik (a két tevékenység nem minden esetben egyezik meg). A tevékenységek kódolása 2001 óta 3 számjegy (alágazat) mélységben történik, míg azt megelőzően csak 2 számjegy (ágazati) mélységben történt.

### **9.2.2. A foglalkozások egységes osztályozási rendszere (FEOR)<sup>15</sup>**

A FEOR az Európai Közösség által kötelezően alkalmazott ISCO-88 (COM) osztályozási rendszerrel csak főcsoport szinten (1 számjegy mélységben) egyezik meg, ugyanakkor egy „fordítókulcs” rendszer biztosítja a mélyebb, akár foglalkozás szintű (4 számjegy mélységű) nemzetközi osztályozási rendszernek megfelelő információkat.

---

<sup>14</sup> Lásd TEÁOR-03 és a tevékenységek tartalmi meghatározása c. kiadványt.

<sup>15</sup> Lásd FEOR-93 c. kiadványt.

Ez azt jelenti, hogy azon FEOR-kódok, melyek egy az egyben megfeleltethetők egy ISCO-kódnak, automatikusan kerülnek átkódolásra. Amennyiben egy FEOR-kódhoz több ISCO-kód tartozik, úgy már a kérdőív rögzítéskor ki lehet választani, hogy melyik kód felel meg leginkább az adott foglalkozás rövid leírásának. A munkaerő-felmérésnél csak 1994-től használjuk a FEOR-93-at, amely a főcsoportok szintjén megfelel az ISCO-88 (COM) rendszerének.

### **9.2.3. A foglalkoztatási viszony (státus) osztályozási rendszere (FVO)**

A foglalkoztatási státus osztályozásának magyar változata, az FVO az ENSZ által jóváhagyott ICSE-93 osztályozással összhangban áll, 1999 óta érvényes bővített változata összevonásokkal feleltethető meg annak.

#### **A foglalkoztatási viszony osztályozási rendszerének (FVO) tagozódása a következő:**

##### **1. Alkalmazott**

- 1.1. Alkalmazott közszolgálati jogviszonyban
  - 1.1.1. Köztisztviselői jogviszonyban álló
  - 1.1.2. Közalkalmazotti jogviszonyban álló
  - 1.1.3. Bírói, ügyészi jogviszonyban álló
  - 1.1.4. Szolgálati jogviszonyban álló
- 1.2. Egyéb alkalmazott határozatlan idejű szerződéssel
- 1.3. Egyéb alkalmazott határozott idejű szerződéssel (kivéve alkalmi munkás)
- 1.4. Alkalmi munkás

##### **2. Szövetkezetek (dolgozó) tagja**

##### **3. Társas vállalkozás (dolgozó) tagja**

- 3.1. Jogi személyiségű társas vállalkozás (kft., rt. stb.) tagja
  - 3.1.1. Alkalmazottal rendelkező jogi személyiségű társas vállalkozás tagja
  - 3.1.2. Alkalmazottal nem rendelkező jogi személyiségű társas vállalkozás tagja
- 3.2. Jogi személyiség nélküli társas vállalkozás (bt. stb) tagja
  - 3.2.1. Alkalmazottal rendelkező jogi személyiség nélküli társas vállalkozás tagja
  - 3.2.2. Alkalmazottal nem rendelkező jogi személyiség nélküli társas vállalkozás tagja

##### **4. Önálló (egyéni vállalkozó)**

- 4.1. Önálló (egyéni vállalkozó) alkalmazott nélkül
  - 4.1.1. Mezőgazdasági tevékenységet folytató önálló (egyéni vállalkozó) alkalmazott nélkül
  - 4.1.2. Nem mezőgazdasági tevékenységet folytató önálló (egyéni vállalkozó) alkalmazott nélkül
- 4.2. Önálló (egyéni vállalkozó) 1–10 alkalmazottal
  - 4.2.1. Mezőgazdasági tevékenységet folytató önálló

- (egyéni vállalkozó) 1–10 alkalmazottal
- 4.2.2. Nem mezőgazdasági tevékenységet folytató önálló (egyéni vállalkozó) 1–10 alkalmazottal
- 4.3. Önálló (egyéni vállalkozó) 10-nél több alkalmazottal
- 4.3.1. Mezőgazdasági tevékenységet folytató önálló (egyéni vállalkozó) 10-nél több alkalmazottal
- 4.3.2. Nem mezőgazdasági tevékenységet folytató önálló (egyéni vállalkozó) 10-nél több alkalmazottal

## 5. Segítő családtag

- 5.1. Mezőgazdasági tevékenységet folytató önálló segítő családtagja
- 5.2. Nem mezőgazdasági tevékenységet folytató önálló segítő családtagja

## 6. Foglalkoztatási státus szerint nem besorolható személyek

### Megfeleltetés az ICSE-93 és az FVO(99) között:

| <b>ICSE-93</b><br><i>(International Classification of Status in Employment)</i> | <b>FVO (99)</b><br>(Foglalkoztatási viszony osztályozási rendszere)                   |
|---|---|
| 1. Alkalmazott  | 1. Alkalmazott  |
| 2. Munkáltató   | 3.1.1. Alkalmazottal rendelkező jogi személyiségű társas vállalkozás tagja            |
|   | 3.2.1. Alkalmazottal rendelkező jogi személyiség nélküli társas vállalkozás tagja     |
|   | 4.2. Önálló (egyéni vállalkozó) 1–10 alkalmazottal                                    |
|   | 4.3. Önálló (egyéni vállalkozó) 10-nél több alkalmazottal                             |
| 3. Egyéni vállalkozó  | 4.1. Önálló (egyéni vállalkozó) alkalmazott nélkül                                    |
|   | 3.1.2. Alkalmazottal nem rendelkező jogi személyiségű társas vállalkozás tagja        |
|   | 3.2.2. Alkalmazottal nem rendelkező jogi személyiség nélküli társas vállalkozás tagja |
| 4. Szövetkezeti tag   | 2. Szövetkezeti tag   |
| 5. Segítő családtag   | 5. Segítő családtag   |
| 6. Foglalkoztatási státus szerint nem besorolható személy                       | 6. Foglalkoztatási státus szerint nem besorolható személy                             |

## **A munkaerő-felmérésben a foglalkoztatottaknak a foglalkoztatási viszony alapján alkalmazott csoportosítása a következő:**

**Alkalmazott:** a vállalkozásnál, költségvetési, társadalombiztosítási, illetve non-profit szervezetnél, egyéni vállalkozónál rendszeres jövedelemszerző munkával rendelkező munkavállaló, beleértve a szezonális munkást, a vonatkozási héten munkát végző alkalmi munkást, a dolgozó diákot. A kategóriába sorolásnak nem feltétele, hogy a munkavégzés legális keretek között történjen. Az alkalmazott pénzbeni vagy természetbeni díjazásban részesül, mely egyáltalán nem, vagy döntően nem függ a gazdálkodó szervezet eredményétől.

**Szövetkezeti tag:** az a személy, aki a szövetkezettel munkavégzési kötelezettséggel járó tagsági viszonyban áll.

**Társas vállalkozás tagja:** az a személy, aki a társas vállalkozással munkavégzési kötelezettséggel járó tagsági viszonyban áll.

**Egyéni vállalkozó:** az a személy, aki saját vállalkozásában munkát végez. A kategórián belül megkülönböztetjük az alkalmazottal és az alkalmazott nélkül tevékenykedő egyéni vállalkozót.

**Segítő családtag:** a háztartás azon tagja, aki a háztartáshoz tartozó gazdaság, vállalkozás tevékenységében rendszeresen részt vesz, ezért a munkájáért fizetséget nem kap, csak a háztartás tagjaként részesül a gazdaság, vállalkozás eredményeiből. A magyar munkaerő-felmérésnél a segítő családtagokra is az egyórás kritérium érvényes.

### **9.2.4. A legmagasabb iskolai végzettség**

A magyar iskolarendszer az elmúlt években átalakuláson ment keresztül. A közoktatásban az osztályokat folyamatosan számozzák, a középiskola a 9. osztállyal folytatódik és a 15. osztállyal, az érettségit adó *post-secondary* osztállyal zárul. Az általános iskolában lehetővé vált 10 osztály elvégzése. A középiskola szakmát, illetve érettségit adó iskolákból áll. A szakmát adó szakiskolákban a 9–10. évfolyam az alapozó oktatás, a 11. (néha a 12.) évfolyamon szakmai oktatás folyik, míg az érettségit adó középiskolákban a 9–12. évfolyam az alapozó oktatásé, és a 13–14. (néha 15.) évfolyamon kapják meg az ide járó tanulók a szakmai képzést. Gimnáziumba az 5., 7. vagy 9. osztálytól lehet járni.

A már meglévő és az új végzettségek egységes rendszerbe foglalása alapján az iskolarendszerbe a következő iskolatípusok tartoznak:

- **alsó fokú iskola**
  - általános iskola
  - gyógypedagógiai oktatási intézmények
- **középfokú iskola**
  - gimnázium
  - szakközépiskola

- szakiskola (szakmunkásképző)
- speciális szakiskolák
- **felsőfokú iskola**
  - egyetem
  - főiskola
  - akkreditált felsőfokú iskola.

Az iskolarendszerű oktatás keretében szerzett végzettséget magukba foglaló adatok között nem szerepelnek:

- a tanfolyami szakoktatás keretében szerzett, Országos Képzési Jegyzék által tartalmazott végzettségek;
- a felsőfokú végzettségű szakemberek továbbképzése keretében szerzett (szakvizsgák, szakmérnöki, szakorvosi, szakközgazdasági oklevél);
- a Marxizmus-Leninizmus Esti Egyetemen államvizsga letétele nélkül szerzett, valamint
- az általános iskolára épülő alapfokú ipari vagy mezőgazdasági szakmai ismereteket nyújtó továbbképző iskolai végzettségek.

A fentieket figyelembe véve a vizsgált népesség legmagasabb iskolai végzettség szerinti besorolása a következő:

- az általános iskola 8. osztályánál kevesebbet végzettek,
- az általános iskola 8. osztályát végzettek,
- szakmunkásképzőt, szakiskolát végzettek,
- érettségizettek,
- felsőfokú végzettségűek (főiskola, egyetem) (a publikációkban az akkreditált felsőfokú végzettségűek is ebben a kategóriában szerepelnek).

Az ENSZ által kialakított ISCED-rendszer lehetővé teszi, hogy a különböző országok eltérő iskolarendszerei egységes keretet kapjanak a nemzetközi összehasonlítás-hoz. A magyarországi legmagasabb iskolai végzettségek ISCED szerinti besorolása a következő:

- ISCED 1: általános iskola 8 osztályánál alacsonyabb végzettség
- ISCED 2: befejezett általános iskola (8. osztály)
- ISCED 3a: érettségi (szakközépiskola, gimnázium 12. osztály)
- ISCED 3c: szakmunkásképző, szakiskola (11–12. osztály)
- ISCED 4a: érettségi utáni szakképzés (13–14. osztály)
- ISCED 5a: főiskolai és egyetemi végzettség
- ISCED 5b: akkreditált felsőfokú végzettség, felsőfokú szaktanfolyam
- ISCED 6: PhD-, DLA-végzettségek

2005-től a felsőoktatásban jelentős változások kezdődtek. A 2005/2006-os tanévtől minden felsőoktatási intézményben egységesen egymásra épülő, felsőfokú végzettségi szinteket biztosító képzési ciklusok indultak: alapképzés, mesterképzés és doktori képzés. Az alapképzésben alapfokozat (*baccalaureus*, *bachelor*) és szakképzettség, a mesterképzésben mesterfokozat (*magister*, *master*) és szakképzettség, a doktori képzésben

a tudományok területén a „*Doctor of Philosophy*” (PhD), illetve a művészetek területén a „*Doctor of Liberal Arts*” (DLA) tudományos fokozatok szerezhethők. A változások 2007-től kerülnek átvezetésre munkaerő-felmérésben.

### 9.2.5. Képzettségek egységes osztályozási rendszere (KEOR)

Míg az ISCED képzettségi szint és terület szerinti besorolásra alkalmas, addig a KEOR – az ISCED-et kiegészítve – a képzési irányok egységes kategorizálására hivatott. Az 1999-ben készült szabályozás („*Fields of Education and Training*”=FET) az oktatás valamennyi szintjén megjelenő különböző képzési fajták egységes besorolására szolgál, mely így nemzetközi összehasonlításra is alkalmas. A rendszer hierarchikus felépítésű, legmélyebb egységesen kidolgozott szintje a 3 jegy, és a kérdőíven is ilyen mélységben kerül a képzési irány kódolásra. A KEOR a munkaerő-felmérésben 2003-tól került bevezetésre, azt megelőzően nemzetközi összehasonlításra nem alkalmas rendszer alapján, 2 számjegyen történt a képzési irány kódolása.

### 9.2.6. Területi osztályozás

A NUTS (*Nomenclature of Territorial Units for statistics*) nemzetközi területi osztályozási rendszer négy szintű. A NUTS1 szintbe Magyarországon 3 egység tartozik: Közép-Magyarország, Dunántúl – a három dunántúli régió együttese, valamint Alföld és Észak – az észak-magyarországi és a két alföldi régió együttese. A NUTS2 szint a régió, a NUTS3 pedig a megye szintje.

HU Hungary – Magyarország

HU1 Közép-Magyarország

HU10 Közép-Magyarország

HU101 Budapest

HU102 Pest megye

HU2 Dunántúl

HU21 Közép-Dunántúl

HU211 Fejér megye

HU212 Veszprém megye

HU213 Komárom-Esztergom megye

HU22 Nyugat-Dunántúl

HU221 Győr-Moson-Sopron megye

HU222 Vas megye

HU223 Zala megye

HU23 Dél-Dunántúl

HU231 Baranya megye

HU232 Somogy megye

HU233 Tolna megye

HU3 Alföld és Észak

HU31 Észak-Magyarország

HU311 Borsod-Abaúj-Zemplén megye

HU312 Heves megye

HU313 Nógrád megye

HU32 Észak-Alföld

HU321 Hajdú-Bihar megye

HU322 Jász-Nagykun-Szolnok megye

HU323 Szabolcs-Szatmár-Bereg megye

HU33 Dél-Alföld

HU331 Bács-Kiskun megye

HU332 Békés megye

HU333 Csongrád megye

# 10. JOGSZABÁLYI HÁTTÉR

## 10.1. Az Európai Unió Tanácsa rendelete a munkaerő-felmérés megszervezéséről

05/3. kötet



Az Európai Unió Hivatalos Lapja

31998R0577

1998.3.14.

AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK HIVATALOS LAPJA

L 77/3

### A TANÁCS 577/98/EK RENDELETE

(1998. március 9.)

#### a közösségi munkaerő mintavételes felméréseinek megszervezéséről

AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA,

tekintettel az Európai Közösséget létrehozó szerződésre és különösen annak 213. cikkére,

tekintettel a Bizottság által benyújtott rendelettervezetre,

mivel a rábízott feladatok teljesítése céljából a Bizottságnak összehasonlítható statisztikai adatokra van szüksége a tagállamokban a foglalkoztatás és a munkanélküliség szintjéről, szerkezetéről és fejlődéséről;

mivel közösségi szinten az ilyen adatgyűjtés legjobb módszere, ha összehangolt munkaerő-felméréseket végeznek;

mivel a közösségi munkaerő éves mintavételes felméréseinek megszervezéséről szóló, az 1991. december 16-i 3711/91/EKG tanácsi rendelet <sup>(1)</sup> meghatározta, hogy az 1992. évtől kezdődően minden év tavaszán felmérést kell végezni;

mivel az adatok hozzáférhetőségének és harmonizálásának biztosítása, valamint a munkavolumen mérése céljából az évente tavasszal történő felmérésnél célszerűbb lenne a folyamatos felmérés, de nehézségekbe ütközik a folyamatos felmérés minden tagállamban azonos időpontban történő megvalósítása;

mivel a rendelkezésre álló közigazgatási források alkalmazását ösztönözni kell, amennyiben hasznosan kiegészítik az adatfelvétel során szerzett információkat vagy mintavételi alapként szolgálnak;

mivel az e rendeletben meghatározott felmérési adatok további változásokkal egészíthetők ki a több évet átfogó *ad hoc* modulok programjának keretében, amely változókat a végrehajtási intézkedések részeként megfelelő eljárás keretében állítanak össze;

mivel erre a rendeletre is érvényesek a relevancia és a költséghatékonyság elvei, ahogy azokat a közösségi statisztikákról szóló, 1997. február 17-i 322/97/EK tanácsi rendelet <sup>(2)</sup> meghatározta, amely a közösségi statisztikák készítésének jogszabályi keretét alkotta meg;

mivel a statisztika titkosságát a 322/97/EK rendelet és a titoktartási kötelezettség hatálya alá tartozó statisztikai adatoknak az Európai Közösségek Statisztikai Hivatalához történő továbbításáról szóló, 1990. június 11-i 1588/90/Euratom-EKG tanácsi rendelet <sup>(3)</sup> szabályozza;

<sup>(1)</sup> HLL 351., 1991.12.20., 1. o.

<sup>(2)</sup> HLL 52., 1997.2.22., 1. o.

<sup>(3)</sup> HLL 151., 1990.6.15., 1. o. A 322/97/EK rendelettel módosított rendelet.

mivel a Bizottság konzultált a 89/382/EKG-Euratom <sup>(4)</sup> határozattal létrehozott Statisztikai Programbizottsággal a fenti határozat 3. cikkének megfelelően,

ELFOGADTA EZT A RENDELETET:

1. cikk

#### A felmérés gyakorisága

A tagállamok évente mintavételes felmérést (a továbbiakban: felmérés) végeznek a munkaerőre vonatkozóan.

A felmérés negyedéves és éves eredményeket biztosító folyamatos felmérés; de azok a tagállamok, amelyek a helyzetüknél fogva nem képesek folyamatos felmérések végzésére, csak éves felmérést végeznek, amelyre tavasszal kerül sor.

A felmérés során gyűjtött adatok általában az adatfelvétel megelőző hét (hétfőtől vasárnapig) során kialakult helyzetre vonatkoznak, azaz a bázishétre.

Folyamatos felmérés esetén:

- a bázishetek egyenletesen oszlanak el a teljes év folyamán,
- az adatfelvételre általában a bázishetet követő héten kerül sor. A bázishét és az adatfelvétel napja között legfeljebb öt hét telhet el, kivéve a harmadik negyedévet,
- a bázisidőszaki negyedévek és évek 13, illetve 52 egymást követő hétből állnak. Az adott negyedévet vagy évet képező hetek felsorolása a 8. cikkben ismertetett eljárás szerint készül.

2. cikk

#### A felmérés egységei és köre, megfigyelési módszerek

(1) A felmérést minden tagállamban a felmérés idején e tagállam gazdasági területén élő személyek vagy háztartások mintáján végzik.

<sup>(4)</sup> HLL 181., 1989.6.28., 47. o.

(2) A felmérés elsősorban az egyes tagállamok gazdasági területén található magánháztartásokban élő személyekre terjed ki. Ha lehetséges, a magánháztartásokban élő személyek sokaságát intézetekben élő személyekkel egészítik ki.

Ahol lehetséges, az intézetekben élő személyek körében végzett felmérést speciálisan kidolgozott minták segítségével végzik, amely az ott élők közvetlen megfigyelését teszi lehetővé. Ha ez nem lehetséges, akkor azokat az e csoportokba tartozó személyeket, akiknek továbbra is van kapcsolatuk magánháztartással, ennél a magánháztartásnál kell figyelembe venni.

(3) A foglalkoztatási helyzet és az alulfoglalkoztatás meghatározására használt változókat az érintett személy, vagy ha ez nem lehetséges, akkor a háztartás más tagja kikérdezésével kell megállapítani. Más forrásokból egyéb információkat is lehet szerezni, többek között közigazgatási nyilvántartásokból, feltéve hogy az így kapott adatok minőségi szempontból egyenértékűek.

(4) Függetlenül attól, hogy a mintavételi egység egyén vagy háztartás, az adatgyűjtést általában a háztartás valamennyi tagjára vonatkozóan el kell végezni. Ha azonban a mintavételi egység az egyén, akkor a háztartás többi tagjára vonatkozó adat:

- nem tartalmazza a 4. cikk (1) bekezdésének g), h), i) és j) pontjában felsorolt jellemzőket,
- illetve a következők szerint meghatározott részmintából gyűjthető:
  - a bázisetek egyenletesen oszlanak meg a teljes év folyamán,
  - a megfigyelések száma (a mintába felvett egyének, valamint a velük egy háztartásban élő személyek) a szintek éves becslése tekintetében biztosítja a 3. cikkben meghatározott megbízhatósági feltételek teljesülését.

### 3. cikk

#### A minta reprezentativitása

(1) A munkaképes korú népesség 5 %-át reprezentáló munkanélküliek csoportja esetén az éves átlagérték becslésének (vagy a tavaszi becslésnek a tavasszal végzett éves felmérés esetén) relatív standard hibája a NUTS II szintjén nem haladhatja meg az érintett részpopuláció 8 %-át.

A 300 000 lakosnál kisebb lélekszámú régiókra ez a követelmény nem vonatkozik.

(2) Folyamatos felmérés esetén a munkaképes korú népesség 5 %-át kitevő részpopulációnál a két egymást követő negyedév közötti változás becslésének országos szintű relatív standard hibája nem haladhatja meg az érintett részpopuláció 2 %-át.

Olyan tagállamokban, ahol a lakosság száma egymillió és húszmillió fő között van, ez a követelmény annyiban módosul, hogy a negyedéves változások becslésének relatív standard hibája nem haladhatja meg az érintett részpopuláció 3 %-át.

Az olyan tagállamokra, amelyek lakossága nem éri el az egymillió főt, nem vonatkoznak a változásokkal kapcsolatos ilyen pontossági követelmények.

(3) Ahol a felmérést csak tavasszal végzik el, a felmérési egységek legalább egynegyedét az előző felmérésből kell venni, és legalább egynegyede a következő felmérés részét fogja képezni.

Ezt a két csoportot kóddal kell meghatározni.

(4) Ahol bizonyos kérdésekre nem adtak választ, és ezért hiányosak az adatok, a statisztikai beszámítás (imputálás) módszerét kell alkalmazni, amennyiben ez lehetséges.

(5) A súlyozási tényezők számításánál különösen figyelembe kell venni a kiválasztási valószínűséget és a vizsgált népesség nem, kor (ötévenkénti korcsoportok) és régió (NUTS II szint) szerinti eloszlására vonatkozó külső adatokat, ahol az ilyen külső adatokat az érintett tagállamok kellően megbízhatónak tartják.

(6) A tagállamok a felmérés szervezésére és módszerére vonatkozó összes szükséges információt megadják a Bizottságnak (az Eurostatnak), különös tekintettel a minta tervezéséhez és méretéhez elfogadott szempontokra.

### 4. cikk

#### Felmérési jellemzők

(1) Adatokat kell szolgáltatni a következőkről:

- a) demográfiai háttér:
  - szekvenciaszám a háztartásban,
  - nem,
  - születési év,
  - a születés dátuma a bázisidőszak végére vonatkozóan,
  - családi állapot,
  - kapcsolat a vizsgált személlyel,
  - a házastárs szekvenciaszáma,
  - az apa szekvenciaszáma,
  - az anya szekvenciaszáma,
  - állampolgárság,
  - a tagállamban tartózkodás időtartama (év),
  - születési ország (választható),
  - a felmérésben való részvétel jellege (közvetlen részvétel vagy a háztartás más tagja képviseletében);

- b) foglalkoztatási helyzet:
- foglalkoztatási helyzet a bázishéten,
  - miért nem dolgozott, ha volt munkája,
  - munkanélküli, aki munkát keres,
  - a keresett munka típusa (önálló vállalkozó vagy alkalmazott),
  - a munkakeresési módszerek,
  - mikortól tud munkába állni;
- c) a főfoglalkozás foglalkoztatási jellemzői:
- a foglalkoztatás jellege,
  - a helyi egység gazdasági tevékenysége,
  - a foglalkozás,
  - a helyi egységben dolgozó személyek száma,
  - a munkahely szerinti ország,
  - a munkahely szerinti régió,
  - a jelenlegi munkahelyen végzett munkába állás időpontja (év, hónap),
  - határozatlan/határozott idejű tevékenység (és indokai),
  - a határozott idejű tevékenység vagy határozott időtartamra szóló munkaszereződés időtartama,
  - teljes/részmunkaidős foglalkoztatás (és okai),
  - otthoni munkavégzés;
- d) ledolgozott órák:
- a heti ledolgozott átlagos óraszám,
  - a ténylegesen ledolgozott óraszám,
  - az adott személy szokásos óraszámától eltérően ténylegesen ledolgozott órák számának fő indoka;
- e) másodállás:
- van-e egnél több munkahelye,
  - a foglalkoztatás jellege,
  - a helyi egység gazdasági tevékenysége,
  - a ténylegesen ledolgozott óraszám;
- f) látható alulfoglalkoztatás:
- általában a jelenleginél nagyobb óraszámban szeretne dolgozni (éves felmérés esetén választható),
  - más munkahelyet keres és ennek okai,
  - a keresett foglalkoztatás típusa (alkalmazott vagy egyéb),
  - a másik munka keresésére alkalmazott módszerek,
  - az adott személy miért nem keres más munkát (éves felmérés esetén választható),
- mikortól tud munkába állni,
- a kívánatos munkaórák száma (éves felmérés esetén választható);
- g) munkakeresés:
- a keresett foglalkoztatás típusa (teljes munkaidős vagy részmunkaidős),
  - a munkakeresés időtartama,
  - a személy helyzete közvetlenül a munkakeresés előtt,
  - a munkaközvetítő irodában történő nyilvántartásba vétel, illetve munkanélküli segélyben való részesülés,
  - munkát nem kereső személy munkára való készsége,
  - miért nem keres munkát;
- h) oktatás és képzés:
- oktatásban vagy képzésben való részvétel az előző négy héten:
- cél,
  - szint,
  - típus,
  - teljes időtartam,
  - összes óraszám,
  - az oktatás vagy képzés sikeresen befejezett legmagasabb szintje,
  - a legmagasabb szint sikeres befejezésének éve,
  - megszerzett, nem felsőfokú szakképzettség;
- i) nem foglalkoztatott személyek korábbi foglalkoztatása:
- korábbi munkavállalási tapasztalatok,
  - év és hónap, amikor a személy utoljára dolgozott,
  - a munkahely elhagyásának fő indoka,
  - a foglalkoztatás jellege az utolsó munkahelyen,
  - a helyi egység gazdasági tevékenysége, ahol a személy utoljára dolgozott,
  - az utolsó munkahelyen betöltött munkakör;
- j) a felmérést megelőző évben fennálló helyzet (az 1., 3., 4. negyedévben választható):
- jellemző foglalkoztatási helyzet,
  - a foglalkoztatás jellege,
  - a helyi egység gazdasági tevékenysége, amelynél a személy dolgozott,
  - a lakóhely szerinti ország,
  - a lakóhely szerinti régió;
- k) jellemző foglalkoztatási helyzet (választható);
- l) jövedelem (választható);

- m) az adatfelvétellel kapcsolatos technikai adatok:
- a felmérés éve,
  - bázishét,
  - az adatfelvétel hete,
  - tagállam,
  - a háztartás régiója,
  - az urbanizáció foka,
  - a háztartás sorszáma,
  - a háztartás típusa,
  - az intézmény típusa,
  - súlyszám,
  - rész minta az előző felméréshez viszonyítva (éves felmérés),
  - rész minta a következő felméréshez viszonyítva (éves felmérés),
  - a felmérési hullám szekvenciaszáma.

(2) A fenti (1) bekezdésben ismertetett információt változók további halmaza egészítheti ki (a továbbiakban: *ad hoc* modul).

A több évre kiterjedő *ad hoc* modulok programja minden évben a 8. cikkben meghatározott eljárás szerint készül:

- ez a program minden *ad hoc* modul esetében meghatározza a tárgyat, a bázisidőszakot, a minta méretét (a 3. cikkben meghatározott minta nagyságával azonos vagy annál kisebb) és a határidőt az eredmények átadására (amely eltérhet a 6. cikkben megállapított határidőtől),
- az érintett tagállamokat és régiókat, valamint az *ad hoc* modulban összegyűjtendő információk részletes listáját az e modulra vonatkozó bázisidőszak kezdete előtt legalább tizenkét hónappal kell kidolgozni,
- az *ad hoc* modul nagysága nem haladhatja meg az (1) bekezdésben ismertetett c) modul nagyságát.

(3) A meghatározásokat, az alkalmazandó szerkesztést, a változók kódolását, a felmérési változók listájának a technika és a fogalmak fejlődése miatt szükségessé vált módosítását, valamint a foglalkoztatási helyzetre vonatkozó kérdések megfogalmazási elveinek listáját a 8. cikkben rögzített eljárás szerint kell összeállítani.

#### 5. cikk

##### A felmérés lefolytatása

A tagállamok kötelezővé tehetik a válaszadást a felmérésre.

#### 6. cikk

##### Az eredmények átadása

Folyamatos felmérés esetén a bázisidőszak végétől számított tizenkét héten belül illetve tavasszal végzett felmérés esetén a

bázisidőszak végétől számított kilenc hónapon belül) a tagállamok az Eurostat elé terjesztik a felmérési eredményeket a közvetlen azonosítók nélkül.

#### 7. cikk

##### Jelentések

A Bizottság a 2000. évtől kezdődően háromévente a Parlament és a Tanács elé terjeszti az e rendelet végrehajtásáról szóló jelentését. Ez a jelentés elsősorban az eredmények javítása vagy a felmérési eljárás megkönnyítése céljából a tagállamok által alkalmazni kívánt statisztikai módszerek minőségét értékeli.

#### 8. cikk

##### Eljárás

A Bizottság munkáját a Statisztikai Programbizottság (a továbbiakban: Programbizottság) segíti.

A Bizottság képviselője a Programbizottság elé terjeszti a tervezett intézkedéseket. A Programbizottság a tervezetet az elnök által adott kérdés sürgősségének megfelelően kijelölt időn belül véleményezi. A véleményt a Szerződés 148. cikkének (2) bekezdésében meghatározott többségi határozattal kell meghozni, a Bizottság javaslata alapján a Tanács által elfogadott döntések esetén. A Programbizottságban résztvevő tagállami képviselők szavazatait a fent említett cikkben meghatározott módon kell súlyozni. Az elnök nem szavaz.

A Bizottság elfogadja a tervezett intézkedéseket, ha azok összhangban vannak a Programbizottság véleményével.

Ha a tervezett intézkedések nincsenek összhangban a Programbizottság véleményével, vagy ha a Programbizottság nem nyilvánít véleményt, a Bizottság haladéktalanul a Tanács elé terjeszti a végrehajtandó intézkedésekre vonatkozó javaslatát. A Tanács minősített többséggel jár el.

Ha a Tanács elé történő terjesztés napjától számított három hónapos időszak lejártával a Tanács nem intézkedett, a javasolt intézkedéseket a Bizottság fogadja el.

#### 9. cikk

##### Hatályon kívül helyezés

A 3711/91/EGK rendelet hatályát veszti.

#### 10. cikk

##### Hatálybalépés

Ez a rendelet az Európai Közösségek Hivatalos Lapjában való kihirdetését követő napon lép hatályba.

Ez a rendelet teljes egészében kötelező és közvetlenül alkalmazandó valamennyi tagállamban.

Kelt Brüsszelben, 1998. március 9-én.

*a Tanács részéről*

*az elnök*

G. BROWN

---





## **12. MELLÉKLET**

### **12.1. A MEF-adatok felhasználásával készült fontosabb kiadványok**

#### **Periodikák**

- Foglalkoztatottság és munkanélküliség címmel gyorstájékoztató (2000-től folyamatosan, havonta)
- Munkaerő-piaci jellemzők (1996 I. negyedévéől folyamatosan, negyedévente)
- Munkaerő-piaci helyzetkép (évente)
- A munkaerő-felmérés idősorai (Adattár, évente, többéves idősorokkal)
- Foglalkoztatottság és kereseti arányok, (Munkaügyi Adattár, 1967-től évente, folyamatosan)
- Főbb munkaügyi folyamatok (negyedévente)
- Munkaerőmérleg (1980-tól évente, folyamatosan összehasonlítható idősorokkal)
- Munkaerő-piaci tendenciák Európában, 1992–2003 (nemzetközi idősor, évente)

#### **Fontosabb önálló kiadványok**

- A tartós munkanélküliség alakulása a Munkaerő-felmérés adatai alapján, 1992–1994, 1994–1995
- Munkaerő-piaci folyamatok, munkanélküliség (Eltérés és azonosság a regisztrált munkanélküliek és az ILO-definíció szerinti munkanélküliek állományában, 1995)
- A fiatalok munkaerő-piaci helyzete (A munkaerő-felméréshez kapcsolódó kiegészítő felvételek alapján) 1997, 1998, 1999, 2001, 2005
- Munkaerő-forgalom 1993–1996, 1993–1997, 1993–1998, 1993–1999, 2001
- Foglalkozási szerkezet 1994, 1999, 2000
- A nők munkaerő-piaci helyzete, 2001
- A munkabalesetek és a munkával kapcsolatos kérdések, 2001
- Család változóban (2002)
- Műszakrend, munkarend, szervezettség (2001), (2005)
- Az élethosszig tartó tanulás (2003)
- A lengyel és a magyar munkaerőpiac a kilencvenes évek második felében (2002)
- Megváltozott munkaképességűek a munkaerőpiacon (2002)
- Migrációs elképzelések az Unió küszöbén (2004)

## **12.2. A KSH módszertani kiadványsorozataiban eddig megjelent kötetek**

### **Nemzetközi Módszertani Füzetek**

1. A polgári nemzeti jövedelemstatisztikák módszertana, 1956
2. A ráfordítás-kibocsátás (input-output) rendszer vázlatos ismertetése, 1957
3. A polgári beruházási statisztika egyes módszertani kérdései, 1959
4. Volumenindexek számítása tőkés országokban, 1959
5. Az életszínvonal nemzetközi összehasonlításánál alkalmazott mutatószámok kiválasztása, 1960
6. Az idényszerű változások mérésének és kiküszöbölésének statisztikai módszerei, 1964
7. A magyar népgazdaság M-1. statisztikai makromodellje, 1965
8. Szimuláció statisztikai makromodellekkel, 1966

### **Ökonometriai Füzetek**

9. Szezonális kiigazítási eljárások összehasonlítása, 1968
10. Az időjárás és a mezőgazdasági termelési eredmények, 1968
11. Információelméleti mérőszámok alkalmazása a gazdasági elemzésben, 1970
12. Az M-4. modell: input-output összefüggéseket tartalmazó ökonometriai modell, 1973
13. Idősorok sztochasztikus modelljei, 1977
14. Az aggregáció problémája a gazdasági elemzésben, 1977
15. Bevezetés a spektrálanalízisbe, 1978
16. Termelési függvények a gazdasági elemzésben, 1979

### **A KSH módszertani kiadványsorozataiban eddig megjelent kötetek**

#### **Módszertani Füzetek**

1. Az ágazati kapcsolatok mérlege (A dinamikai összehasonlítás problémái), 1966
2. A termelékenység dinamikájának mérése az iparban, 1967
3. A magyar háztartás-statisztikai megfigyelés, 1968
4. Az ipari termelés indexei, 1968
5. A népgazdasági energiamérleg, 1968
6. A külkereskedelmi áruforgalmi statisztika módszertana, 1969
7. Az ipariár-indexek számítási módszere, 1970
8. A piaciár-indexek számítási módszere, 1971
9. A népgazdasági mérlegrendszer módszertana, 1973
10. A külkereskedelmiár-statisztika módszere, 1972
11. A beruházásiár-indexek számítási módszere, 1972
12. A ráfordítások hatékonyságának mutatószámrendszere az iparban, 1973

13. A kiskereskedelmiár-statisztika módszere, 1974
14. Építőipariár-statisztika, 1975
15. Közhasználatú közlekedési statisztika, 1976
16. A magánkisipar értéki mutatóinak számítási módszere, 1976
17. A külkereskedelmiár-statisztika módszere, 1977
18. Az ipar gyártási ágainak rendszere, 1976

### **Statisztikai Módszertani Füzetek**

1. Bevezetés az időszori módszerek gyakorlatába, 1982
2. Az állatállomány számbavételének módszere Magyarországon, 1982
3. A népességtovábbszámítás módszere, 1982
4. A piaci statisztika módszere, 1983
5. A nemzetközi idegenforgalom határstatisztikai megfigyelésének módszertana, 1983
6. Módszertan és esettanulmányok a regressziószámítás köréből, 1983
7. Egységes Lakossági Adatfelvételi Rendszer (ELAR), 1984
8. Az ipari rendelésállomány alakulásának statisztikai vizsgálati módszerei, 1984
9. A külkereskedelmi forgalom statisztikájának módszertana, 1984
10. A beruházás ár- és költségindexek számítási módszere, 1984
11. Az időmérleg-vizsgálat módszertana az 1976–77. évi felvétel alapján, 1985
12. Kereseti függvény meghatározásának módszere, 1985
13. A gépállomány korának, műszaki színvonalának és kapacitáskihasználásának mérési módszerei az iparban, 1985
14. A mezőgazdasági termelési érték számításának módszere, 1985
15. Az építőipariár-statisztikai módszertana, 1985
16. Többváltozós matematikai-statisztikai módszerek együttes alkalmazásának bemutatása egy esettanulmány segítségével, 1985
17. Az ipariár-indexek számítási módszere, 1985
18. A lakosság kereseti struktúrájának összehasonlító vizsgálata LES-, AIDS- és ROTTERDAM-modellekkel, 1985
19. A mezőgazdaságiár- és az erdőgazdálkodásiár-statisztika módszere, 1986
20. A magyar háztartás-statisztikai megfigyelés módszertana, 1986
21. A külkereskedelmiár-statisztika módszere, 1986
23. A környezetstatisztika módszertana (Az ENSZ környezetstatisztikai keretrendszere), 1986
24. Az ELAR-minta és az 1984. évi mikrocenzus mintájának kiválasztási eljárása, 1987
25. Az Ágazati Kapcsolatok Mérlege szerkesztésének és mutatórendszerének módszertana, 1987
26. Módszertani ajánlás az újszülött populáció vizsgálatára, a hátrányos helyzetet előidéző okok feltárására, 1987
27. A környezetstatisztika módszertana II. Az ENSZ EGB környezetstatisztikai osztályozásai, 1987
28. A környezetstatisztika módszertana III. (A területfelhasználási statisztika környezeti vonatkozásai. Finnország–Magyarország—Svédország), 1987

29. A környezetstatisztika módszertana IV. (A KGST környezetstatisztikai mutatószámrendszere.)
30. A kiskereskedelmiár-statisztika módszere, 1989
31. A kisipariár-statisztika módszertana, 1989
32. Árindexek mintavételi hibájának számítása; alkalmazás a kiskereskedelmiár-indexre, 1990
33. A hozzáadottérték-súlyozású ipari termelési index számításának módszertana, 1994
34. A külkereskedelmi statisztika módszertana, 1994
35. Iparstatisztika. Rövid távú mutatók: termelés, értékesítés, rendelésállomány, 1996
36. A külkereskedelmiár-index számításának módszertana, 1997
37. A háztartási költségvetési felvétel módszertana, 1997
38. A munkaerő-felmérés módszertana, 1998
39. A fogyasztóiár-statisztika módszere, 2000
40. Munkaerő-felmérés módszertana, 2002
41. A negyedéves bruttó hazai termék (GDP) számítási módszere Magyarországon
42. A K+F-statisztika módszertana
43. Szezonális kiigazítás
44. A magyar külkereskedelmi termékforgalmi statisztika módszertana
45. A kulturális statisztika módszertana és fogalmai